

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהקר פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – פק' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנגן מסוים; מקר – בדי"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקר-קטן – 2; זקר-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקר-קטן ... זקר-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.1 דברים האזינו לבא

דברים האזינו לבד: – ללא קשר לטעמי המקרא

הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

רש"י הצור תמים פעלו, אע"פ שהוא חזק כשמביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו:

אל אמונה, לשלם לצדיקים צדקתם לעוה"ב ואע"פ שמאחר את תגמולם סופו לאמן את דבריו:

ואין עול, אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעוה"ז:

צדיק וישר הוא, הכל מצדיקים עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:

הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקר-קטן, מקבילת טעמים ל-אנכי ה' א-לקיך – בטעם עליון פשטא מונח זקר-קטן

אנכי - **הצור** ה' – תמים א-לקיך - פעלו ... ומשלימו **צדיק וישר הוא:** ס"ת קר"א = ג' א"ש = ג' הצו"ר, ופ' **רש"י ישעיהו לג, יד**

הצור שהוא אש אוכלה **ילקוט שמעוני תורה פרשת חקת רמז תשסג** אמר רבי סימון ונתן מימיו מפני שדרכו של סלע להוציא אש

שנאמר (**שופטים ו, כא**) **ונפל האש מן הצור,**

דברים האזינו לבה: שחת לו לא בננו מונם דור עקש ופתלתל:

תרגום אונקלוס (ה) חבילו להון לא ליה בניה דפלוחו לטעותא דרא דאשני עובדוהי ואשתניו:

שחת לו לא – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים מחולקים זה מזה, **תרגום אונקלוס (ה)** חבילו להון לא ליה לפרט אחד (עם ישראל)

זה נוגע לפרט אחר (הקב"ה) זה לא נוגע. כאן ההשחתה היא מום לבנים בלבד ואינה פוגעת בקב"ה.

יתד נאמן ו' תשרי התשע"ב ע' 48 במכתב של הקורא ד"נ מב"ב כתב כי בפירוש **החפץ חיים עה"ת** פירש **שחת לו לא בננו מונם**

שאף כאשר אצל האדם עצמו המום איננו גדול כל כך (**לו לא**) אבל **בננו מונם** אצל הילדים שלו המום גדול יותר עד אשר יביא ח"ו

להמשך הפסוק **דור עקש ופתלתל:**

שחת לו לא – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים מחולקים זה מזה, או שלא חל על כל אחד אותו ענין, ע"פ **החפץ חיים עה"ת** המום של

האב קטן אבל גורם למום גדול עד חמור אצל הבן.

דברים האזינו לב,יב: ה' בְּרַד יִנְחֵנו וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר:

ה' – טפחא **בְּרַד יִנְחֵנו** – מונח אתנה **וְאֵין עִמּוֹ** – מרכא טפחא **אֵל נֶכֶר** – מרכא סלוק

טט - ה' – טפחא בראש פסוק אפשר שיש כאן לימוד סמוכים, **פסוק לב,יב** הוא כעין פירוש, אפיון, תכלית לנאמר לפניו.

רש"י - ה' בדר - ... ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם אונקלוס

אותה **תבנית טעמים** תבנית הפסוק כולו כמו **בר' א,א** כעין ענין הקשור למעשה בראשית, כאן התחדשות העולם

בראשית א,א בראשית – טפחא **בְּרַא אֱלֹהִים** – מונח אתנה **אֵת הַשָּׁמַיִם** – מרכא טפחא **וְאֵת הָאָרֶץ** – מרכא סלוק

דברים האזינו לב,יב ה' – טפחא **בְּרַד יִנְחֵנו** – מונח אתנה **וְאֵין עִמּוֹ** – מרכא טפחא **אֵל נֶכֶר** – מרכא סלוק

תרגום אונקלוס יי בלחודיהון עתיד לאשיותהון בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולא יתקיים קדמוהי פולחן טעון.

ה' בדר (לבד) ינחנו (ינחה במחנה) בעולם שהוא עתיד לחדשו ולא יתקיים בו לפני ה' פולחן עבודה זרה.

• טט - ה' יחיד, ובטוי לכך בבריאת העולם, ביציאת מצרים, בכל תולדות ישראל והעולם, וע"פ ת"א בעולם שיתחדש

דברים האזינו לב,מט: עֲלֵה אֶל-הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ

וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֵנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֻחָהָ:

עֲלֵה – פזר, מלמד למקום אחר ואם צריך גם למקומו **אֶל-הַר** – תלישא-קטנה, מרמז על לימוד בענין שיעוריו, חציצין ומחיצין **הָעֵבְרִים**

הַזֶּה – קדמא ואזלא, מרמז על סדר קדימות, **הַר-נְבוֹ** – רביע, מרמז על שיעור בעל ערך ארבע

הַר-נְבוֹ – רביע, **ספרי** – הר העברים. שהוא קרוי ארבע שמות הר העברים הר נבו הר ההר ראש הפסגה. ולמה קורים אותו הר

(נבו)(העברים) שנקברו בו שלשה מתים (הללו) שמתו לא מידי עבירה והן משה אהרן ומרים.

תלישא-קטנה ... רביע כשיעורין

אֶל-הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר-נְבוֹ – תלישא-קטנה ... רביע, משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור הליכת ארבע מילין.

ב"ח על הטור א"ח ס' רצ"ב ס"ב על אמירת שלוש צדקתך במנחה של שבת זכר לפטירת שלושה צדיקים במנחה של שבת, משה

וכולל עמו יוסף (טט מצאנו קשר כזה בקרא **בראשית מקץ הנמצא כזה איש אשר רוח א-לקים בו**) ודוד.

ב"ח משה נפטר בשקיעת החמה ביום ו' והיה מוטל בכנפי השכינה עד מנחה של שבת, השכינה נשאה אותו **ארבע מילין** להר נבו.

סימוכין **בבלי פסחים צד,ב**, רבי יהודה אומר כי משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור הליכת ארבע מילין. **תוס'** מסביר כי

הכוונה מתחילת שקיעה ועד סוף שקיעה (כנראה כוונתו צאת הכוכבים)

תלישא-קטנה כמחיצין

וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן – מחיצין **ספרי** הראהו את כל א"י עד כאן תחומו של אפרים עד כאן תחומו של מנשה. ר' יהושע אומר משה

בעצמו הוא ראה אותה כיצד נתן כח בעיניו של משה וראה מסוף העולם ועד סופו.

טט - משה רבנו ראה מפסגת הר נבו, תחומי העולם, תחומי א"י ותחומי השבטים.

אברבנאל פירוש על התורה דב' האזינו לב,מח

... וכדי שידע כי קרוב יום מותו צוהו שיעלה אל ראש הר נבו לא למות מיד כי לכן לא אמר ומות שם אבל תהיה העליה שמה

בהתמדה פעמים רבות כי שיראה משם את הארץ כי לא תהיה הראיה (רק) ביום המיתה כי **אם פעמים רבות בימים רבים שיעלה שמה**

תדיר יראה את הארץ...

ושם נאמר ויעש כאשר צוה ה' רוצה לומר שהיה עולה בכל יום אל הר נבו ורואה את הארץ ומעיין בה וכן שלקח יהושע מיד

ב"ה טוב טעם דעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשערת: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בדי"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

והעמידהו לפני אלעזר ולפני כל העדה וסמך ידיו עליו והיה מצוה אותו בעניני ההנהגה בכל יום כדי שיהיה מלומד בכך. וגוי ענין חזרת העליה על הר נבו ע"י משה מרומז בקרא **דברים זאת הברכה לדא: אל-תר נבו ראש הפסגה** – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה.

דברים זאת הברכה לדא: ויעל משה מערכת מואב אל-תר נבו ראש הפסגה אשר על-פני ירחו וינראהו ה' את-כל-הארץ את-הגלעד עד-הן:

דברים האזינו לבנא: על אשר מעלתם פי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צן על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל:

על – תלישא-קטנה, מרמז על לימוד בענין שיעורין, חציצין ומחיצין, כאן חציצין, להסתיר סיבות מותם האמיתיות **אשר מעלתם** – קדמא ואזלא, מרמז על סדר קדימות, **פי** – רביע, **מראות גדולות פנינים מ"ג מפרשים** המפרש **סיבת מות משה** הסתרת הסיבה האמיתית למות אהרן – מעשה העגל שהיה לו למסור נפשו על קידוש ה' כמו חור, הסתרת הסיבה האמיתית למות משה – מעשה המרגלים שלא היה לא לשלחן או לאמר להם מה שאמר.

הפטרת האזינו

הושע יד, ט: – הפטרת דב' האזינו – שבת שובה, בין ראש השנה ויוה"כ **אפרים מה-לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני בכרוש רענן מפני פרוה נמצא:** **אני עניתי ואשורנו** – דרגא מונח רביע, תיקון הקילקול מחטא אדם הראשון, בתבנית דומה ב- **דב' נצבים כטיז ... או משפחה או-שבת** – דרגא מונח רביע, הוסבר ע"פ **דעת זקנים מבעלי התוספות (כטיז)** כי מחטאים של תאוה כגזול ועריות (כחטא אדם הראשון) מגיעים לחטאים שללא תאוה ובהם עבודה זרה. כאן כפי' רד"ק אפרים המייצג את עם ישראל מתחרט על עובדו עבודה זרה והמתלווה לכך והקב"ה עוזרו לעשות תיקון.

רד"ק (ט) אפרים – ואז יאמרו: **מה-לי עוד לעצבים?** כי בעוד שהייתי עובד אותם, היה לי כל הרע, ועתה שאעבוד את ה', יהיה לי כל הטוב הזה. ואמר הקדוש ברוך הוא: כשיאמר אפרים זה, **אני עניתי ואשורנו**, כלומר: אביט אליו בעת רצון, הפך **והסתרתני פני מהם (דב' וילך לא, יז)**. ומה אומר לו? **אני כברוש רענן** – אני אהיה לך כמו הברוש רענן, שכופפין ראשו אצל שרשיו; כן אני "מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח" (יש' נז, טו). ואם תאמר: **הברוש** אינו עושה פירות? **ממני פריך נמצא** – בכל עת ובכל זמן. המלב"ים מוסיף כי ישראל ישב בצל הברוש (טט-כנראה הברוש הצריפי שהוא כמשולש) ועליו צפופים עד שמגן ממטר

דברים וילך לא, יז: וחרה אפי כו ביום-ההוא ועזבתים וחסרתתי פני מהם והנה לאכל ומצאיהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על פי-אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: **ועזבתים וחסרתתי פני מהם** – גרשיים קדמא מהפך פשטא, ראה בדב' וילך הסבר כי הגאולה התחילה ומתעכבת ותתחדש, ולפי' רד"ק הושע מנבא על התחדשות הגאולה

יואל ב, יז – יח: [יז] בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים משרתיו ה' ויאמרו חוסה ה' על-עמך ואל-תתן נחלתך לחרפה למשל-בם גוים למה יאמרו בעמים איה אל-היהם: **ויקנא ה' לארצו ויחמל על-עמו:**

ויאמרו חוסה ה' על-עמך – גרשיים דרגא מונח רביע, אפשר כי כאן שתי תבניות טעמים משולבות. (א) גרשיים מונח רביע, בתפקיד כעין יצא מהכלל ללמד על הכלל או על עצמו, (ב) דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון ליצר הרע וחטא אדם הראשון. כאן רמז לבקשת תיקון לקילקול, ששונאי ישראל גרמו לעצמם.

ר' יוסף קרא (יח) ויקנא ה' לארצו – ואם תעשו תשובה מיד ויקנא ה' לארצו שלא יהא בה רעב, מפני שחמל על עמו. **ר' אלעזר מבלגנצי (יז) איה אלהיהם** – ונמצא שמך מתחלל (טט) – בקשה לה' לעשות למען שמו ולא מזכותם. (יח) ואם כה תעשו (טט – תשובה), אז ויקנא ה' לארצו – לכבוד ארצו המקודשת לו. **מלבי"ם (יב) וגם עתה**. הגם שעתה כבר בא החיל (הארבה), ... אל תחשבו שאין תקנה כי גם עתה נאום ה' שובו עדי בכל לבככם ... **בצום בכבי ומספר** שהוא הודידי ועזיבת החטא:

[יז] **בין האולם ולמזבח יבכו** יתפללו, **ויאמרו** בתפלתם **חוסה ה' על-עמך, ר"ל**, (א) תחוס עליהם מצד שהם עמך ואתה מלך עליהם, (ב) מצד שהארץ היא נחלתך, ששם נחלה מורה על הקדושה שיש בה, ועל ששכינתך שורה עליה מצד קדושתה אל תתן אותה לחרפה מצד זה, ומפרש מצד שהם עמך אל תתן אותם למשל בם גוים כי אתה המלך והמושל עליהם, ומצד שהארץ נחלתך אל תתן אותה לחרפה כי למה יאמרו בעמים איה אלהיהם, וזה חרפה מצד שהיא נחלתך ושכינתך שרויה שם ואתה אלהיהם:

[יח] **ויקנא ה'** (ו)ישמע תפלתם, ונגד מ"ש [יז] ... **ואל-תתן נחלתך לחרפה** שהוא שיקנא על כבוד הארץ שהיא נחלתו ויקנא ה' לארצו, ר"ל לכבוד ארצו, ונגד מ"ש **חוסה ה' על-עמך** ויחמול על עמו, וכבר אמרו חז"ל במדרש רות כתוב אחד אומר כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול וכתוב אחד אומר כי לא יטוש ה' את עמו, בזמן שישראל עושים רצונו של מקום הוא עושה בעבור עמו ונחלתו, ובזמן שאין עושים רצונו של מקום הוא עושה בעבור שמו הגדול, והכהנים היו מתפללים שיעשה בעבור שמו הגדול הגם שאין ישראל ראויים,

וחז"ל דרשוהו על היצה"ר, וכונתם כי לא הנחש ממת אלא החטא ממת והיצה"ר היה הסבה אל ביאת הארבה, וע"י שיתרחק הצפוני שהוא היצה"ר הצפון בלב ומסית לחטא, יתרחק גם המסוכב ממנו שהוא הארבה שבא בסבת החטא:

סיכום: אפשר כי כאן שתי תבניות טעמים משולבות. (א) גרשיים מונח רביע, בתפקיד כעין יצא מהכלל ללמד על הכלל או על עצמו, (ב) דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון ליצר הרע וחטא אדם הראשון. בפשט הכהנים בקשו שה' באופן יוצא מן הכלל המלמד על עצמו, יעשה בעבור שמו הגדול הגם שאין ישראל ראויים. אבל אחר שישראל עשו תשובה, הקב"ה עשה לזכותם. בפשט נבואת יואל אין גלוי על תשובת ישראל. מוצע לומר כי תבנית הטעמים דרגא מונח רביע מרמזת על התיקון.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תפצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מק-ב** – בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4 ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.2 דברים האזינו לבא

דברים האזינו לבו:

הלח' הנמלו-זאת עם נבל ולא חכם
הלוא הוא אביך קנה' הוא עשה' ויכנה' :

תורה תמימה

עם נבל וגו' - מי גרם להם לישראל שיהיו מנוולים ומטופשים - מפני שלא היו מתבוננים בדברי תורה⁽²⁾ [ספרי]:

עם נבל – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על טפשות ונבלות שונאי ישראל גם את השפלת התורה עצמה, מפני שלא עיינו הייטב בתורה לכן גם ביזו היינו עשו אותה מנוולת.

ולא חכם – מונח אתנה, כעין רבוי והגבלה. מפני רבוי תירוצים לא לעסוק בתורה והגבלה חכמתם בכלל.

רש"י הלוא הוא אביך קנה', שקנאך שקננך בקן הסלעים ובארץ חזקה שתקנך בכל מיני תקנה:

רמב"ן הלא האל הוא אביך כי הולידך וגדלך, והוא קנך ששמך קנין, כי הוציאך מאין והיית יש, וכל יש יש לו קנין כענין שנאמר **משלי תכב** **ה' קנני ראשית דרכך קדם מפעלי מאין:** וכן **בראשית לך-לך יד, טכב** **קנה שמים וארץ:** כאשר פירשתיו, והוא צור עשה' **ויכנה',** כלשון **איוב לא, טו** **ויכננו ברחם אחר:**

אבן עזרא אביך, בעבור שאמר שאינם בניו: **קנה',** כטעם ה' קנני: **הוא עשה',** תקנך, **ויכנה',** לקבל התיקון:

אביך קנה' הן מלים נרדפות במובן דומה של אב שיש לו בנים ובורא (קנה, עשה, מתקן)

רבינו בחיי ואמר **הלוא הוא אביך,** כלומר ששמך קנין כי הוציאך מאין ליש, וכל יש קנין, וזהו **משלי תכב** **ה' קנני ראשית דרכך**

וכן **בראשית לך-לך יד, טכב** **קנה שמים וארץ:** כלומר שברא שמים וארץ והוציאן יש מאין.

אבל בבראשית רבה דרשו מלת קונה כמשמעו שקנאן מאחר, והוא החומר הראשון, וכבר הזכרתי זה בסדר לך וזהבאתי שם המדרש הזה. ונקרא הקב"ה אבינו כלפי הנפש כי הוא הולידה ונפחה באפנו, כשם שנקרא המוליד אב כלפי הגוף שהוליד אותו, והוא יתעלה האב העקרי הקיים והנצחי,

בראשית רבה דרשו מלת קונה כמשמעו שקנאן מאחר, והוא החומר הראשון, וגו' ויש לומר כי החומר הוא א-לקות בהסתר עד שאין הרגש א-לקות כלל היינו ללא רוחני כלל, לכן נראה כעין קנין מאחר ביהס לבריאת הנפש והרכבתה בחומר.

לדעת הפרשנים תוכן הכתוב **הלוא הוא אביך קנה' הוא עשה' ויכנה':** מרמז לבריאת העולם יש מאין ומחומר העולם הרכבת חומר

האדם וכן בריאת החלקים הרוחניים בכלל ובריאת הנפש (החלקים הרוחניים) שבאדם בפרט.

אפשר כי המהלך הפרשני הזה מרומז בתבנית הטעמים המשותפת לשני כתובים הבאים

שמות יתרו כב **אנכי ה' אלתיך** – בעשרת הדברות בטעם עליון, תבנית הטעמים פשטא מונח זקף-קטן

ומקביל לו **דב' האז' לב, א** **הלוא הוא אביך קנה'** – פשטא מונח זקף-קטן, ובשניהם מכוון לבורא

הבריאה מתחילה בעשרת הדברות בטעם עליון, ודרך עשרת הדברות בטעם תחתון עוברת אל עשרה המאמרות שבהם נברא העולם

הפותחים את ספר בראשית.

תורה תמימה

עשה' ויכנה' - מלמד שברא הקדוש ברוך הוא כונניות באדם, שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות⁽²⁾ [חולין נ"ו ב']:

תורה תמימה הערה מד פירש"י כונניות מלשון ואת כנו, שברא להם בסיס לישב עליו ואם ירדו מבסיסין שוב אין מתיישבין, עכ"ל.

ויכנה' - סלוק, מגביל, הוא דרשת בבלי חולין נו,ב שאם נהפכה אחת מהן (מהכונניות) אינו יכול לחיות

עשה' ויכנה' - תניא, היה ר' מאיר אומר, **הוא עשה' ויכנה',** כרכא דכולא ביה, ממנו כהניו, ממנו נביאיו, ממנו שריו, ממנו מלכיו,

שנאמר (זכריה י') ממנו פנה ממנו יתד וגו'⁽²⁾ [שם ש]:

הוא עשה' - מרכא טפחא, כעין יתור לרבות כדרשת רבי מאיר שכל מנהיגות ישראל מתוכו **ויכנה' -** סלוק, מגביל ללמד כי אינם

צריכים לסיוע מעמים אחרים.

דברים האזינו לבח: בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם
יצב נבלת עמים למספר בני ישראל:

רש"י (דב' הא' לבח) **בהנחל עליון גוים** - כשהנחיל הקדוש ברוך הוא למכעיסיו את חלק נחלתן' הציפן ושטפם:

שפת"ח ז ר"ל מה היה חלק נחלתן' הציפ' ושטפם:

בהנחל עליון גוים - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא

מפשט הכתוב. (לימוד א) כאן התוכן מלמד על הענקת נחלות לאומות העולם בארץ, **רש"י ושפת"ח ז** מפרשים על איבוד חלקם של מכעיסיו בארץ אלו דור המבול.

(לימוד ב) **ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיא**

דבר אחר **דב' הא' לבח**, **בהנחל עליון גוים**, כשהנחיל הקדוש ברוך הוא מן האומות יראי חטא וכשרים שבהם, **בהפרידו בני אדם**,

זה דור הפלגה שנאמר **בב' נח יא, ט** **ומשם הפיצם ה' על-פני כל-הארץ:** **דב' הא' לבח**, **יצב נבלת עמים**, רבי אליעזר בנו של רבי יוסי

הגלילי אומר הרי הוא אומר **שה"ש ו, ח** **ששים המה מלכות ושמינים פילגשים ששים ושמונים הרי מאה וארבעים אבותינו לא ירדו**

למצרים אלא בשבעים נפש שנאמר **דב' עקב י, כב** **בשבעים נפש ירדו אבותי מצרימה** וכן הוא אומר **דב' הא' לבח**, **נבלת עמים**, גבולי

עמים אין כתוב כאן אלא **דב' הא' לבח**, **נבלת עמים**, וכו' אומות ליטול שני חלקים במספר בני ישראל סליק פיסקא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תפצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא-בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שנוי, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

רש"י בהפרידו בני אדם - כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן, אלא יצב נבִלַת עַמִּים קיימם ולא אבדם. **לְמַסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - בשביל מספר בני ישראל שעתידיים לצאת מבני שם (שפת"ח ח) ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים (שפת"ח ט) הציב גבולות עמים שבעים לשון.

שפת"ח ח - דאם לא כן לְמַסְפֵּר למה לי ?

* טט - תבת לְמַסְפֵּר - טפחה - לרבות על הקרא הקודם לו היינו לפרשו, לאפינו, להציב תכליתו. כאן ע"י הלימוד אלפניו היא מפרשת ואומרת שכל תכלית הפרדת העמים היא כנגד ע' נפש בני ישראל יורדי מצרים. הם באחדות של נפש אחת והאומות בהפרדה ביניהם. (המשך שפת"ח ח) והכי משמע הקרא **בְּהַפְרִידוּ בְּנֵי אֲדָם** דהיינו כשהפיץ דור הפלגה יצב נבִלַת עַמִּים, ר"ל שלא העבירם מן העולם.

* טט - שאם היה מעבירם מן העולם אפשר שהיה מעביר גם את בני שם שישראל מצאצאיו. לכן הפרידם שלא יהיו באחדות במרידה בקב"ה, וישראל יוכלו להגלות ולגלות תורת ה' בעולם, ואם יגלו לבין האומות תמיד ימצאו מקום שיטה להם חסד כי (א) כל אומה היא כנגד אחד מע' יורדי מצרים אז יש לה שייכות לישראל ו-(ב) האומות מופרדות אז באי הסכמתן ביניהן גם לא יסכימו לפגוע בישראל ביחד בעת ובעונה אחת. (המשך שפת"ח ח) ולמה עשה כן? **לְמַסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ר"ל בשביל ישראל שיצא משם.

שפת"ח ט - ר"ל שרוצה לפרש עוד ענין אחד וה"ק הפסוק **יִצַב נְבִלַת עַמִּים** ר"ל עשה אומות הרבה וכמה עשה? ופרש **לְמַסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ר"ל במספר ע' נפש שירדו למצרים עשה, דהיינו ע' אומות. ויהיה מאמר **יִצַב נְבִלַת עַמִּים** נדרש אלפניו ולאחריו כדפירשתי והוצרך רש"י לשני טעמים דלטעם ראשון קשה ל"ל למלת **נְבִלַת** לא היה לו לכתוב רק יצב עמים למספר בני ישראל, **נְבִלַת** למה לי? . ולטעם אחרון קשה כיוון שהכעיסו לפניו למה לא איבדם מן העולם לכן צריך גם לטעם ראשון.

טט – מ-[שפת"ח ט] למדנו שהכתוב **יִצַב נְבִלַת עַמִּים** נדרש אלפניו ולאחריו ואכן תבנית הטעמים שלו היא (אתנה) פשטא מונח זקף-קטן, המתאים להגדרה שהגדרנו על סמך כתובים אחרים שזה עשוי להיות לימוד אלפניו ולאחריו בהתקיים דברים נוספים כלהלן. קרא זה הוא התוצאה של הסיבה שהיא **לְמַסְפֵּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, כפי שפירש **שפת"ח** לעיל, ר"ל במספר ע' נפש שירדו למצרים עשה, דהיינו ע' אומות.

כמו-כן ב-(לימוד ב) [ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיא] למדנו שכיון שכתוב (דב' הא' לבח) **נְבִלַת עַמִּים**, זכו אומות ליטול שני חלקים במספר בני ישראל, היינו **יִצַב נְבִלַת עַמִּים** מלמד אלפניו אל (דב' הא' לבח), **בְּהִנְחַל עֲלֵינוּ גוֹיִם**, כשהנחיל הקדוש ברוך הוא מן האומות יראי חטא וכשרים שבהם,

טט - סיכום ע"פ שפת"ח

הצבת גבולות העמים היא ההפרדה של בני האדם בדור הפלגה, זהו הלימוד אלפניו, מספר העמים, הלשונית והמסגרות בגבולותיהן נקבע ע"פ שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים שזהו הלימוד אחריו. הקב"ה צפה שלמצרים ירדו שבעים נפש ולכן בבני נח נמנו שבעים אומות – לשונות והשאר הם תולדותיהם ולפי [ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיא] ע"פ (שה"ש וח), **שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמְנִים פִּילְגְשִׁים** הם מאה ארבעים, ואם מצרפים את שאר הפסוק (שה"ש וח), **וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר**: הרי הם רבים מאד.

יונה א,יב,יג,טו:

[יב] **וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם שְׂאוּנִי וְהִטִּילֵנִי אֶל-הַיָּם וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם כִּי יִרְדֶּה אֲנִי כִּי בִשְׁלֵי הַסַּעַר הַגָּדוֹל הָיָה עֲלֵיכֶם:**

[יג] **וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים לְהָשִׁיב אֶל-הַיַּבֵּשָׁה וְלֹא יָכְלוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסַעַר עֲלֵיהֶם:**

[טו] **וַיִּשְׂאוּ אֶת-יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל-הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזַּעְפוֹ:**

רבי יוסף קרא (טו) **וַיִּשְׂאוּ אֶת-יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל-הַיָּם** - בפרקים של רבי אליעזר (ט) הוא אומר: לכתחלה כשהטביעו רגליו בים היה שותק עליהם הים, וכשהיו מעלין אותו באניה היה חוזר הים וסוער עליהם. כשראו כך הטילוהו אֶל-הַיָּם ועמד הַיָּם מִזַּעְפוֹ. ואף על פי כן: (טז) [טז] **וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יָרָאָה גְדוֹלָהּ** - וגיירו עצמם לשם ה'.

ע"פ פרקי דרבי אליעזר אנשי האניה שבה היה יונה הבחינו שהסער הוא רק סביב האניה שלהם, וספינות אחרות מפליגות בנחת. וכאשר לכתחלה כשהטביעו רגליו בים היה שותק עליהם הים, וכשהיו מעלין אותו באניה היה חוזר הים וסוער עליהם.

הדבר מרומז באתנה ובסלוק במקראות הבאים

[יב] ... **וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם** – אתנה, מגביל, רק על ספינה זו שאתם בה

הַסַּעַר הַגָּדוֹל הָיָה עֲלֵיכֶם – סלוק, מגביל, רק על ספינה זו שאתם בה

[יג] ... **הוֹלֵךְ וְסַעַר עֲלֵיהֶם** – סלוק, מגביל, רק על ספינה זו שהם בה

[טו] ... **וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזַּעְפוֹ** – סלוק, מגביל, זעפו שהיה רק על ספינה זו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטו"ל) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אנתג, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.3 דברים האזינו לבא (התשע"ד – ה)

מעניני עבודת כהן גדול ביום הכיפורים

בבלי יומא כדא (דיון על עבודות בית המקדש שזר חייב עליהם מיתה) **אמר רב ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה** (בידי שמים רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט, ה"ה, ב"ה, ה"ה): זריקה (רש"י: עבודה אחרונה בדם) והקטרה (רש"י: קומץ מנחה, חלב אחרי שחיטה הפשט ניתוח וכו') וניסוך מים וניסוך היין. ולוי אמר: אף תרומת הדשן וכן תני לוי במתניתיה (בברייתא): אף תרומת הדשן.

מאי טעמא דרב דכתיב **(במ' קרח יח, יז) ואתה ובניך אתה תשמרו את-כהנתכם לכל-דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם**

עבדת מתנה אתן את-כהנתכם והזר הקרב יומת: עבדת מתנה (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור – להסיר משהו),

ועבדתם – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות), ולא עבודה שיש אחריה עבודה. (בסיכום עבודה של מתן –להניח משהו וכוה לסיים קבוצה של אחת או יותר עבודות)

- ולוי: **רבי רחמנא לכל-דבר המזבח**. (הולק על רב ואומר שמלים אלו מרבות גם עבודת סלוק)

- **ורב**: ההוא (שמלים **לכל-דבר המזבח** אלו מלמדות) לאתויי (להביא – לרבות) **שבע הזאות שבפנים, ושכמצורע** (שאינן על המזבח ובכל זאת זר שיעשה חייב מיתה, כעין סוג של זריקה).

ולוי נפקא ליה (ההזאות) **מדבר ו-קל-דבר, ו-רב דבר ו-קל-דבר** לא דריש.

רש"י בבלי יומא כדא, ארבע עבודות כו' - אף על פי שכולן מוזהר עליהן זר, אין חיוב מיתה אלא בארבע האלו, כדמפרש ואזיל.

ואתה ובניך אתה וגוי - סיפיה דקרא (בסוף הפסוק נאמר) **והזר הקרב יומת**.

עבדת מתנה - שאתה נותן על המזבח, ולא עבודת סילוק שאתה מסלק וסר מעל המזבח, כגון תרומת הדשן.

עבודה תמה - עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר, ולא שיש אחריה עבודה, כגון שחיטה והולכה שיש אחריה זריקה, אבל זריקה - עבודה אחרונה שבדם, וכן הקטרה בקומץ מנחה ובאברים ופדרים, וכן ניסוך היין בכל השנה, וכן המים בחג.

לכל-דבר המזבח – (לוי) לרבות עבודת סילוק אם עבודה תמה היא, כגון תרומת הדשן. (האם רק זה או עוד עבודות סלוק)

שבע הזאות שבפנים - (לרב) שמזה על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משיח ושל יום הכפורים (ע"פ משנה יומא פ"ה, מ"ג-מ"ה: בקה"ק א) דם פר (ב) דם שער על הפרכת (א) דם פר, (ב) דם שער: מתעורבת של דם פר ודם שער מחטא על קרנות מזבח הזהב, מזה על טהרו של מזבח זהב), ושכמצורע שמזה מלוג שמן בהיכל, כדכתיב **(ויקרא יד)** והזה מן השמן באצבעו וגוי' דסלקא דעתך אמינא לאו דבר המזבח הוא (והיינו סוברים שכיוון שאינן עבודות במזבח, זר לא יהיה חייב עליהן מיתה), להכי רבי לכל (לרב ארבע עבודות תמות במזבח, ועוד ארבע הזאות בקדש).

ולוי נפקא להו - כולהו מיניה מדבר **לכל-דבר** - דהא **דבר המזבח** גופיה יתירה הוא, ונגמר מיניה תרומת הדשן, ומריביא דלכל דריש ביה הזאה הפנימית. (לוי מסכים עם רב על ארבע עבודות, המלים **לכל-דבר המזבח** יתירות ולדעתו **דבר המזבח** נדרש לסלוק תרומת הדשן, **לכל** בא לרבות הזאות).

ב-**בבלי יומא כדא**, ובאות ברייתות התומכות ברב ובלוי, והמוצגות כאן שלא על סדר הגמרא.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי. תניא כוותיה דרב: עבודות שזר חייב עליהם מיתה: זריקת דם בין לפנים בין לפני ולפנים, והמזה בחטאת העוף, והממצה (עד כאן הרחבות בזריקת דם) והמקטיר בעולת העוף (עד כאן הרחבה בהקטרה), והמנסך שלשה לוגין מים ושלשה לוגין יין (עד כאן הרחבות בניסוך מים ויין). **תניא כוותיה דלוי**: עבודות שזר חייב עליהן מיתה: המרים את הדשן, ושבע הזאות שבפנים ושכמצורע, והמעלה על גבי המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול.

רש"י יומא כדא, בין לפנים - הזאה שעל הפרוכת. **בין לפני ולפנים** - שעל בין הבדים דיום הכפורים.

בחטאת העוף - כתיב הזאה והזה מדם החטאת על קיר המזבח (ויקרא פרק ה). **בעולת העוף** - כתיב מיצוי, ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמזה דמו על קיר המזבח (ויקרא פרק א). **והמקטיר** - שהעולה כליל היא. **והמנסך שלשת לוגין** - שהיא פחות שבנסכים רביעית ההין לכבש, ואילו תרומת הדשן לא קתני, והיינו כרב. **בין דבר פסול** - בהנך פסולין שפסולין בקודש, דאם עלו לא ירדו, משום הכי חשיבא הקטרה.

(הברייתות האלו נשארות באותן עבודות שבהן נפתח הדיון בין רב ללוי, ומרבות בפרטים בזריקת דם, בהקטר, בניסוך היין והמים וגם בהזאות. הברייתא העוזרת ללוי מביאה שזר חייב על תרומת הדשן שהיא עבודת סילוק וכפ' רש"י אם עבודה תמה היא, וזה כאמר לוי ב-כד, א) כי **לכל-דבר המזבח** מלמד על חיוב זר בעבודת סילוק, והרחבה בהקטר הדבר שפסולו בקדש שאם עלה לא ירד ועל כך הזר יענש במיתה, ומסתבר שגם רב יסכים לכך.)

לכל-דבר – מקף כרב-מצב לזר שיענש במיתה (א) על הקטרת כשרים, (ב) על הקטרת פסולים בקודש שאם עלו לא ירדו, וזר שיעלם יענש במיתה.

(המשך **יומא כדא**), (הגמרא שואלת על לוי שאמר כי **לכל-דבר המזבח** מרבה עבודת סלוק) **ואימא** (תאמר שהכתוב): **לכל-דבר המזבח** -

כלל, **עבדת מתנה** - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, **עבדת מתנה** – אין (מזה תלמד שעבודה של הנחה נכלל באיסור הזר), עבודת סילוק - לא (ממעט עבודת סילוק מחיוב זר שעשאה מעונש מיתה)!

(**בבלי יומא כדא**), – (עונה לוי) אמר קרא **ולמבית לפרכת ועבדתם** - אל מבית לפרוכת הוא ד-**עבדת מתנה** (בקדש הקדשים זר חייב על עבודה להניח) ולא עבודת סילוק (בפנים יהיה הזר חייב על עבודה מסיימת שהיא גם עבודה לשים ופטור על עבודת סלוק), **הא בחוץ** (מחוץ לקה"ק, בקדש ובמזבח, הזר יתחייב על כל עבודה)!

(עונה הגמרא לשיטת לוי) - אי הכי (היות וענית לי מ-**עבדת מתנה**, שהיא כתובה אחרי **ועבדתם** או מלת) **ועבדתם נמי** (גם בתנאים של חיוב הזר): **אל מבית לפרכת** הוא דעבודה תמה (בקדש הקדשים יתחייב הזר אם יעשה עבודה תמה הנדרשת ממת **ועבדתם** ואותה עבודה היא גם עבודת הנחה הנדרשת מ-**עבדת מתנה** אבל) ולא עבודה שיש אחריה עבודה, **הא בחוץ** - אפילו עבודה שיש אחריה עבודה (אבל מחוץ לקה"ק, בקדש ובמזבח, הזר יתחייב על כל עבודה)!

(המסקנה הנ"ל לשיטת לוי מטילה חיוב רחב על זר ובאה הגמרא ולומדת כי מלת) - **ועבדתם** הדר ערביה קרא (חיבר הכתוב שני תנאים לקה"ק ולמחוץ לו, וזר חייב רק על עבודות הנחה שהן גם עבודות תמות (מסיימות) גם בקה"ק וגם מחוץ לו).

ב"ה טוב טעם דעות למדני (ט"ו) כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/ים אחר/ים בתושבע"פ.

רש"י בבלי יומא כד,ב (הכתוב) **וּלְמַבִּית לְפָרְקַת** – אפסיק בין כללא (**לְכַל-דְּבַר הַמּוֹצֵחַ**) לפרטא (**עֲבֵרַת מַתְּנָה**), מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה - כגון הזאות שבין הבדים דיום הכפורים, ונתינת קטורת על האש. ולא עבודת סילוק - כגון הוצאת כף ומחתה, שהכהן גדול מכניס שם לקטורת יום הכפורים ומניח בין הבדים, ואחר כך חוזר ומוציא. אי הכי ועבדתם נמי מבית לפרוכת דעבודה תמה - כגון נתינת קטורת על האש. ולא שיש אחריה עבודה - הולכת כף ומחתה, שיש אחריה חפינה והקטרה. (רש"י מפרש שיטת לוי) **וְעֲבָדְתֶּם** הדר ערביה - לענין עבודה תמה, שהיו"ו מוסיף לענין ראשון (ולכן עבודה תמה בחוץ ובפנים לחייב זר שעשאה במיתה), אבל **עֲבֵרַת מַתְּנָה** לא מיהדר אלא אמבית לפרוכת דלקמיה, דלא כתיב ביה וי"ו (ולכן זר שעשאה בפנים עבודת מתנה (הנחה) חייב ופטור על עבודת סלוק, אבל בחוץ חייב גם על עבודת סלוק).

טט – בשלב זה הגמרא נשארת עם הלימוד בכלל ופרט. ורש"י מפרש מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה (עבודת הנחה) (ושיש בה גם עבודה מסיימת) זר חייב עליה מיתה אבל עבודת הוצאה אינה בה מיתה לזר. אבל בחוץ בין הכנסה בין סילוק (אם היא עבודה מסיימת) זר חייב עליה מיתה.

בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל מהו? לפנים מדמינן ליה, או לחוץ מדמינן ליה? הדר פשטא: מַבִּית (קה"ק) וּלְמַבִּית (ו"ו ולמ"ד? מרבית את הקדש על קה"ק וזר לא חייב על עבודה שאינה הנחה וגם תמה בקדש).
(הגמרא מונה עבודות בקדש שזר שעשאה לא יתחייב) - אלא מעתה, זר שסידר את השלחן ליחייב! - איכא סידור בויכין. - סידר בויכין ליחייב! - איכא סילוק והקטרה. - זר שסידר את המנורה ליחייב! - איכא נתינת פתילה. - נתן פתילה ליחייב! - איכא נתינת שמן. - נתן שמן ליחייב! - איכא הדלקה. - הדליק ליחייב! - הדלקה לאו עבודה היא. - ולא? והתניא: (ויקרא א) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש - לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא כשהו וככלי שרת! - הצתת אליתא - עבודה היא, הדלקה - לאו עבודה היא.

(הגמרא מונה עבודות במזבח ועל מה הזר שעשאה יתחייב) - אלא מעתה זר שסידר את המערכה ליחייב! - איכא סידור שני גזירי עצים. - סידר שני גזירין ליחייב! - איכא סידור אברים. - והא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: זר שסידר שני גזירי עצים חייב! - בהא פליגי; מר (רבי יוחנן) סבר: (סידור שני גזירי עצים) עבודה תמה היא (וגם עבודת הנחה מאופן עשייתה), ומר (רב) סבר: לאו עבודה תמה היא.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי. (הובאו לעיל) בשתי הברייתות לא מוזכר סידור שני גזירי עצים!

הפסוק **במדבר קרח יח,ז**: מסיים את קבוצת הפסוקים **במדבר קרח יח,א - ז**: אזהרה לכל זר בעבודה במשכן ובכליו. ואחריו התורה מלמדת על כ"ד מתנות כהונה. אז אפשר כי תוכנו וטעמיו קשורים באופן מסוים למתנות כהונה. **וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתְּךָ** – מונח מונח תלישא-גדולה (תלשא). כעין שלושה תפקידי טעם תלשא, הנדרשים מהכתוב. תלשא היא גם טעם של דרשה לכתוב לפניה ולדרשה לכתוב אחריה, לכן יש אפשרות לכעין שש דרשות בתפקידי תלשא (העיקריים ביניהם שיעורין, חציצין, מחיצין (הכולל בחינה נעלה), עקירה, יחד עם קדמא ואזלא עשוי להיות כעין בנין אב) אפשר כי אחד מתפקידי תלשא יהיה לרמז שבכתוב יש לדרוש הגדרת **עֲבֵרַת מַתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור משהו), אפשר כי אחד מתפקידי תלשא יהיה לרמז שבכתוב יש לדרוש הגדרת מחיצה **וְעֲבָדְתֶּם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות), ולא עבודה שיש אחריה עבודה.

דרשות אחרות אפשריות בטעם תלשא, שאינן קשורות לנושא עבודת זר, ע"פ **ספרי, בבלי יומא כד, תורה שלמה, תורה תמימה וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתְּךָ** – מחיצה (הכולל בחינה נעלה) (א) בדיקת יוחסין של כהנים ע"י בית דין של כהנים אפשר שגם קובעים מיהו כהן כשר (כגון מום עובר או קבוע) לעבודה, (ב) הכהנים אוכלים תרומה בקידוש ידים (נטילת ידיים) בגבולין (ג) הכהנים נושאים עון הקדשים של בני ישראל

הַשְּׁמֵרוֹ אֶת-פְּהִנְתְּכֶם - קדמא ואזלא – מרמז כי בכתוב יש לדרוש כעין כלל מלמד מסוג כלל ופרט, או כלל ופרט וכלל, או בנין אב. לענין כלל ופרט **בבלי יומא כד,א** מציע ללמוד כך: ואימא: **לְכַל-דְּבַר הַמּוֹצֵחַ** - כלל, **עֲבֵרַת מַתְּנָה** - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, **עֲבֵרַת מַתְּנָה** - אין, עבודת סילוק - לא!
אם נאמר כי **הַשְּׁמֵרוֹ אֶת-פְּהִנְתְּכֶם** - קדמא ואזלא – מרמז כי בכתוב יש לדרוש כעין כלל מלמד מסוג כלל ופרט, הכלל הזה מחייב את הכהנים לשמור שזר לא יעשה עבודות כהנים בבית המקדש בכלל (אסור אבל פטור) ובפרט שלא יעשה עבודות שיגרמו לו חיוב מיתה בידי שמים בקשר אל (א) **לְכַל-דְּבַר הַמּוֹצֵחַ** (עבודות במזבח) ... (ב) **וּלְמַבִּית לְפָרְקַת** (קדש הקדשים). (ג) מתבנית הטעמים מרכא טפחא של **וּלְמַבִּית לְפָרְקַת** מתרבה הקדש (ההיכל) ראה הסבר להלן.
פרט (א) **וְעֲבָדְתֶּם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות). דרשת הגמרא נתנה למלה משמעות של שם עצם ותואר במקום פועל. אפשר כי טעם אתנח של מלת **וְעֲבָדְתֶּם** בתפקיד מגביל מסייע למתן משמעות של שם עצם – עבודה, ותואר – מסיימת.
פרט (ב) **עֲבֵרַת מַתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור משהו), ואין בכלל אלא מה שיש בפרט או חיוב הזר יהיה על עבודה שחלים בה שני התנאים **וְעֲבָדְתֶּם** – אתנח, הגביל חיוב זר במיתה רק לעבודות הנחה שהן גם עבודות מסיימות בין בקדה"ק, בין מחוץ לו.

עֲבֵרַת מַתְּנָה - מונח רביע, ארבע עבודות שמנה רב לגבי המזבח, ועוד עבודה שמונה רבי יוחנן המתחילה בתרומת הדשן ומסתיימת בסידור (מתן) שני גזירי עצים על המערכה על המזבח. **לְכַל-דְּבַר הַמּוֹצֵחַ**
עֲבֵרַת מַתְּנָה - מונח רביע, חמש או שש הזאות בקדש ובקה"ק. **וּלְמַבִּית לְפָרְקַת**

(א) **לְכַל-דְּבַר הַמּוֹצֵחַ וּלְמַבִּית לְפָרְקַת** - דרגא תביר מרכא טפחא, מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא (כאן עבודת זר בבית המקדש), ועל כל פרט חלה אותה הלכה, או אותו ענין. אשר נברר אותם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תמצית ההשערות; אנתג, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(ב) **וּלְמִבְּרִית לְפָרְכָת** – מרכא טפקא, כיתור לרבות על הפשט של עבודת זר בקדש הקדשים את העבודה בקדש (בבלי יומא כד, ב ד"ה בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל מהו? מאן ללימוד ששני התנאים חייבי זר חלים גם בקדש)
(ג) **לְפָרְכָת** – טפקא כפוחתת טפה להתאפיין מהכתוב אחריה **וְעִבְדִּיתֶם** מאפיין שבכתוב לפניו מדובר שזר יענש על ביצוע עבודה תמה (= מסיימת)

ע"פ תבניות הטעמים (ג) מלמד על (ב) שגם בקדש זר חייב על עבודה תמה. (ב) עם האפיין שזר חייב על עבודה תמה מלמד על (א) **לְקַל** – **דְּבִיר הַמִּזְבֵּחַ** שגם בעבודות במזבח זר חייב על עבודה תמה. זה מבוסס על ההשערה כי התבנית דרגא תביר מרכא טפקא, מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא (כאן עבודת זר בבית המקדש), ועל כל פרט חלה אותה הלכה, או אותו ענין. אז אם על (ב) חלה ההלכה של זר חייב על עבודה תמה, גם על (א) תחול אותה הלכה.

נספח:

הערה (א): תוספות בבלי יומא כד, א (הגמרא אמרה) אין בכלל אלא מה שבפרט – תימה לי א"כ **לְקַל דְּבִיר הַמִּזְבֵּחַ** למה לי כדקאמר (לוי על ההזאות) **דְּבִיר ... לְקַל דְּבִיר** ונאפילו אם תמצא לומר ד-**לְקַל** מרבה הזאות שבפנים ושכמזכיר מ"מ קשיא כיון ד-**לְקַל** משמע כללא] אדרבה לפרוך לאידך גיסא דהוה לן למימר ד-**לְקַל דְּבִיר הַמִּזְבֵּחַ** הוה להו שני כללות הסמוכין זה לזה והטל פרט ביניהם **וְעִבְדִּיתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה** ודונם בכלל ופרט וכלל

דוגמא למידת כלל כלל פרט (**במדבר קרח יח, טז**) ופדונו מן-תְּדֹשׁ תְּפִיחָה בְּעֶרְכָּךָ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקֵלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הוּא: ופדונו מן-תְּדֹשׁ – כלל תְּפִיחָה – כלל בְּעֶרְכָּךָ – קדמא זקף-קטן בתיבה אחת – מידת מוקדם שהוא מאוחר בענין ולכל חשיב כלל כמו בכל (האם הראשון או השני בפסוק הבא) כדררשינן (**דב' ראה יד, כו**) **כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשֶׁךָ** כלל והכי אמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נד:) ובר"פ מרובה (שם דף סד.) **בְּכָל כְּלָא וְאִי כִּי נִרְבִּי מְכַעֵן הַפֶּרֶט אֶפִּילוּ דְּבַר שְׂאִין עֲבוּדָה תִּמְהָ וְאֶפִּילוּ עֲבוּדַת סִילוּק וְאֶפִּילוּ עַל גַּב דְּלֵא דְּמִי כְּלָא בְּתֵרָא לְכִלְלָא קָמָא הָא דִּינִינָן בְּאֵלוּ טְרִיפוֹת (חולין דף סז.)** כי האי גוונא ונראה דשמא **בְּכָל וְלִכְלֵל** לחודיה לא חשיב כללא אלא כשיש שום תיבה מפורשת מאותו ענין אצלו כמו התם דכתיב (**דב' ראה יד, כו**) **כָּל אֲשֶׁר-תִּשְׁאַלְךָ נִפְשֶׁךָ בְּבִקְרָ וּבְצֹאן וּבְבִינֵי וּבְשֹׁכָר וּכְן בְּדַבְרוֹת דְּכִתִּיב (דב' וא' ה, יד) וְכָל-בְּהֵמָה וְהָיָה דְּפָרִק שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין (נזיר דף לה.) (שם מש' כב, ט) חֲמֹר או-שֹׁר או-עֶגְלָה וְכָל כְּלָא בְּהֵמָה חֲזֹר וּפְרַט י"ל הָיָה ר"א הָיָה אִי נָמִי שְׂאֵנִי הָתָם דְּכִתִּיב בְּרִישָׁא חֲמֹר או-שֹׁר וְהָדֵר וְכָל אַבְל הָכָא דְּכִתִּיב בְּרִישָׁא דְּעִינָא (במ' קרח ו, ז), לְקַל הוה ליה כלל שאינו מלא ואין דנין אותו בכלל ופרט וכי האי גוונא אמרינן בריש פ"ק דזבחים (דף ד:) אימא (**במ' נשא ו, ז**) יְעֹשֶׂה כָּל זָבַח פֶּרֶט וּמִשְׁנֵי אִי הוּא כְּתִיב יַעֲשֶׂה שְׁלָמִים זָבַח כְּדַקָּאמַרְתָּ הִשְׁתָּא דְּכִתִּיב יְעֹשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים הוה ליה כלל שאין מלא וכו'.**

(דברים ראה יד, כו)

וְנִמְתָּה הַכֶּסֶף כָּל אֲשֶׁר-תִּשְׁאַלְךָ נִפְשֶׁךָ בְּבִקְרָ וּבְצֹאן וּבְבִינֵי וּבְשֹׁכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשֶׁךָ וְאֶקְלַת שֵׁם לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְתָה אֶתְּךָ וּבִיחָד: (דברים ואתחנן ה, יד)
יְיוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲבַדְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אֲתָה וּבְנֶה-וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ-וְאִמָּתְךָ וְשׁוֹרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֵמָתְךָ וְגַרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ קָמוּד: (שמות משפטים כב, ט)
נְאֻם-הָאֵל יְעֹשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצֹּחַ וְעֹשֶׂה הַפֶּהָן אֶת-מִנְחֹתוֹ וְאֶת-נִסְכּוֹ: (במדבר נשא ו, ז)

ע"פ תוס' בבלי יומא כד, א אם יש כאן כלל **לְקַל** וכלל בתראה **דְּבִיר הַמִּזְבֵּחַ** והפרט **וְעִבְדִּיתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה**. ואז כלל פרט נהיה לכלל ופרט וכלל ולכן מרבה ע"י הכלל בתראה אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק זר שעשאו יתחייב במיתה ביד שמים. מתקבלת תוצאה הפוכה ממה שהתורה מלמדת. תוס' מסביר ש"לכל" אינו כלל מלא כי חסר תיאור למה מתיחס, ולכן אין ללמוד כאן כלל ופרט וכלל.

הערה (ב): תשמרו את-כְּהֻנַּתְכֶם אחריות הכהנים לעם ישראל שלא יעשו עבודות כהנים. ביום הכפורים ישראלים צובאים בעזרה, קרובים מאד לכהן גדול שרק הוא עובד ביום הזה, ועלולים לנסות "לעזור" לכ"ג.
הערה (ג): בין תפקידי עבודות בית המקדש תפקיד הכפרה על עם ישראל הוא נושא מרכזי. סידור שני גזרי עציים בלשון נופל על לשון, העברת גזרות בבחינת הרשעה כלה כעשן תכלה
סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר ראש השנה ... ובכן צדיקים יראו וישמחו, וישרים יעלוזו, וחסידיים ברינה יגילו, ועולתה תקפץ פיה. וכל הרשעה כלה כעשן תכלה כי תעבירי ממשלת זדון מן הארץ.
ותמלוך אתה ה' אלהינו מהרה על כל מעשיך. בהר ציון משכן כבודך ובירושלם עיר קדשך. ככתוב בדברי קדשך. ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.
קדוש אתה ונורא שמך ואין אלוה מבלעדיך. ככתוב ויגבה ה' צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה ה' המלך הקדוש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּקָא = טרָחָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טַפְּקָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָגָא תְּבִיר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תְּבִיר טַפְּקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרכא טַפְּקָא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זַרְקָא סַגּוּל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זַרְקָא-קָטָן – 2: זַרְקָא-גָּדוֹל; 3: רְבִיעַ – 4: מונח רביעי – לפחות 4; ... זַרְקָא-קָטָן ... זַרְקָא-קָטָן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.4 דברים האזינו לבא (התשע"ה – ו)

דברים האזינו לבד: הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין על דיק וישר הוא:

ללא קשר לטעמי המקרא רש"י הצור תמים פעלו, אע"פ שהוא חזק כשמביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו:

אל אמונה, לשלם לצדיקים צדקתם לעוה"ב ואע"פ שמאחר את תגמולם סופו לאמן את דבריו:

ואין עול, אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעוה"ז:

צדיק וישר הוא, הכל מצדיקים עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:

הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקף-קטן, מקבילת טעמים ל-אנכי ה' א-לקיך – בטעם עליון פשטא מונח זקף-קטן

אנכי – הצור, ה' – תמים, א-לקיך – פעלו ... ומשלימו **צדיק וישר הוא**: ס"ת קר"א = ג' א"ש = ג' הצור, ופ' רש"י ישעיהו

לגיד הצור שהוא אש אוכלה **ילקוט שמעוני תורה פרשת חקת רמז תשסג** אמר רבי סימון ונתן מימיו מפני שדרכו של סלע להוציא אש שנאמר (שופטים ו, כב) **נתעל האש מן הצור**,

הפסוק פותח במפורש **הצור** וסוגר ברמז ל-**הצור**, וע"י טעם פשטא אל מלת אנכי, וביחד מלמדים, קיים חזק, נצחי ומאמן / מאמת דבריו כי רואה מראשית דבר אחריתו.

דעת זקנים מבעה"ת הצור תמים פעלו, דין הוא שתתנו לו גודל כי הוא צור ותקיף ועושה פעולתו בתמימות ואינו מראה כעס למכעיסים לפניו: **צדיק וישר הוא**, לעושי רצונו ואינו מקפח שכרם, ולפי שהיה רוצה לספר היאך נוקם נקמה מישראל כשמכעיסין לפניו ואחר כך מן האומות המשעבדים בהן לפי הצדיק דין תחלה: ו-**רבנו בחיי** פירש אעפ"י שהוא תקיף כצור, אינו בא בתוקף עם בריותיו אלא נוהג עמם בתמימות וענוה.

רשב"ם הצור תמים פעלו. שירה זו לעד היא. לפיכך מדברת השירה אחר שיבא לישראל פורעניות חטאתם. **הצור תמים פעלו** בכל פורענו' שהביא עליכם **צדיק וישר הוא** כמו שמפרש והולך שהטיב לכם בכמה ענינים. והם וישמן ישורון ויטש אלוה עשהו: **ספר הפרשיות הרב כיטוב** – ע"פ רב"ע **הצור** משמעו – לשון צורה, שהוא המקור הקדמון היוצר וצר לכל היצורים, לפיכך הוא לבדו **תמים פעלו** שלם ומושלם, ובהמשך כתב הרב כיטוב ולכן אין להרהר אחר מידותיו. ובשם רבו כתב **הצור תמים פעלו** – הוא בלבד **תמים פעלו**, אבל כל נברא אין פעלו תמים באמת, שהרי הוא נצרך לבוראו.

הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות וטעם פשטא מרמז שהן בפשט הכתוב. אפשר כי דרשה (א) היא כפ' **דומבעה"ת ו-רבנו בחיי** שה' הוא תקיף כצור אעפ"י שהוא תקיף כצור, אינו בא בתוקף עם בריותיו אלא נוהג עמם בתמימות וענוה (ב) ע"פ רב"ע **הצור** משמעו – לשון צורה, היוצר וצר לכל היצורים, בשלמות, ולכן אין להרהר אחר מידותיו.

בבלי תענית יא, א ... אל אמונה ואין על, אל אמונה – כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושיין, כך נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושיין, **ואין על** – כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושיין, כך משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושיין. **צדיק וישר הוא** (אמרו: בשעת) [מסורת הש"ס: מלמד שבשעת] פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו (נפטריין) [מסורת הש"ס: נפטריין] לפניו, ואומרים לו: כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני, והוא אומר (היין) [מסורת הש"ס: הין] ואומרים לו: חתום! וחתום, שנאמר (איוב לז, ז) **בגיד פלא אעם יתחום לדעת פלא אנשי מעשהו**: ולא עוד, אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם: יפה דנתוני לקיים מה שנאמר (תה' נא, ג) **למען תצדק בדיברך**.

תהלים נא, ו: לך לבדך חטאתי וקבע בעיניך עשיתי למען תצדק בדיברך תזכה בשפטך:

רש"י איוב לז, ז (ז) **בגיד פלא אעם יתחום** – כשארם חוטא לפניו האדם עצמו חותם כתב ידו ביום מותו על עבירות שעבר הכתובות לפניו: **לדעת פלא אנשי מעשהו** – להודיע על מה הוא נידון:

אל אמונה ואין על – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות ותבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שלפחות דרשה אחת יוצאת מפשט הכתוב. ע"פ **בבלי תענית יא, א** (א) הפשט מלמד על קיום שכר ועונש על כל מעשה בין מעט ובין רב. (ב) אבל היוצא מן הפשט שהשכר ועונש לצדיק ולרשע אינם באותו אופן. הצדיקים עונשם בעולם הזה, שכרם לעולם הבא. הרשעים שכרם בעולם הזה, עונשם לעולם הבא.

הגמרא **בבלי תענית יא, א** מוציאה את הפסוק (איוב לז, ז) **בגיד פלא אעם יתחום** וגו' מפשוטו העוסק בשפע גשמים ופעילות חקלאית ומעבירה אותו למשפט בבית דין של מעלה. שפע הגשמים הוא מה שה' נותן לאדם, והאדם מעיד על עצמו מה הוא עשה עם השפע האלקי.

דברים האזינו לבו: הלה הנמלו-זאת עם נבל ולא חכם הלא-הוא אביך קנה הוא עשה ויכנה:

דברים האזינו לבד: זכר ימות עולם בינו שנות דר-נדר שאל אביך וינדרך וקנה ויאמרו לך: ב

רש"י (ז) זכר ימות עולם – מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו (ראה ספ"ד שי). **בינו שנות דר-נדר** – דור אנוש שהציף עליהם מי אוקינוס ודור המבול ששטפם (ראה שם). דבר אחר: לא נתתם לבככם על שעבר - **בינו שנות דר-נדר** – להבא, שיש בידו להטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא.

רמב"ן (ז-י) ... זכר ימות עולם – שיתנו לב לזכור ששת ימי בראשית, הטובה שעשה להם בעת היצירה; ...

זכר ימות עולם – פשטא מונח זקף-קטן בראש חצי פסוק כעין תבנית שמות יתרו אנכי ה' א-לקיך, כעין קשר למעשה בראשית

זכר ימות עולם – פשטא מונח זקף-קטן בראש חצי פסוק **בינו שנות דר-נדר** – טפחא מונח אתנה, שתי קבוצות המלים הן פעולות ופוחחות בתבנית טעמים פשטא מונח זקף-קטן בראש חצי פסוק אפשרות ללימוד אלפניו ולאחריו, כאן מלמד מהעבר (ז, כב) **זכר ימות עולם** אל ההווה (ז, כב) **הלה הנמלו-זאת עם נבל ולא חכם**

ב"ה טוב טעם דעת לנדני (טטור"ט) כי במצואתו האמנתו – תהלים ק"ט, שם: תמי המקרא והתורה כבעל-פה, התשפ"ג: תמצית ההשערה: אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגבילו מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, למעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעותים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בדי"ב לרר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שנוי, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

דברים האזינו לב, יז: וַיִּזְכְּרוּ לְשִׁירֵים לֵא אֱלֹהֵי אֱלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקִּרְבִּי כִּי לֹא שִׁעְרוּם אַבְתִּיכֶם:

בבלי סנהדרין סב, משנה. העובד עבודה זרה, אחד העובד, ואחד המזבח, ואחד המקטר, ואחד המנסך, ואחד המשתחוה ואחד המקבול עליו לאלוה, והאומר לו אלי אתה. אבל המגפך, והמנשק, והמכבד, והמרבץ, והמרזח, והסך, והמלביש, והמנעיל - עובר בלא תעשה. הנודר בשמו והמקיים בשמו - עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל פעור - זו היא עבודתה, הוורק אבן למרקוליס - זו היא עבודתה.

גמרא. מאי אחד העובד? - אמר רבי ירמיה: הכי קאמר, אחד העובד כדרכה, ואחד המזבח, ואחד המקטר, ואחד המנסך, ואחד המשתחוה - ואפילו שלא כדרכה.

יְזַכְּרוּ - רביע, רמז לארבע עבודות דפנים (של המקדש) שנהרג על זדונם דאם עשאן לעבודה זרה בין אם זאת עבודתה ובין אם זאת לא עבודתה.

לְשִׁירֵים לֹא אֱלֹהֵי – פשטא מונח זקף-קטן, בתפקיד של שתיים וזה כפי' **חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה נב, ... כללא דכולה**

שמעתא דעובד ע"ז חייב באחד משני דברים או בשעובד אותה כדרכה או בשעובד אותה כדרכה, או בשעובד אותה שלא כדרכה והוא שיהא כעין ארבע עבודות דפנים וזכור קטור נסוך השתחווא וכתנתן התם (סנהדרין ס' ב') (בארבע עבודות אלו בין אם זה כדרכה בין אם זה שלא כדרכה)

דברים האזינו לב, כו: אֲמַרְתִּי אֶפְאִיְהֶם אֲשֶׁבִיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זַכָּרִים:

אֲמַרְתִּי אֶפְאִיְהֶם – טפחא אתנח, כעין שמע ישראל.

רמב"ן (כו – כז) ... **אֲשֶׁבִיתָהּ מֵאֲנוּשׁ זַכָּרִים** – גלותינו בין העמים, אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נקשב לעם ואומה כלל. והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להייתנו כן בגלות לעולם, **לוֹלִי פֶּעַם אֲוִיב**. ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות

(ראה שבת נה, א), ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל "וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים, וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכים הרעים וכעלילותיהם הנשחתות בית ישראל" (כ, מא, מד); וכן נאמר עוד "ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים" וגו' (שם, ט). וכן הזכיר משה בתפלתו: "ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך את שמעך לו בזה: "ויאמר ה' סלחתי כדברך" (שם, כ). והטעם בטענה הזאת, איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו (ע"פ יש' מ"ז). אבל השם ברא את האדם בתחנתו שייכר את בוראו ויודה לשמו, ושם הרוש בידו להגיד או להטיב (ע"פ וי' ה, ד), וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם, לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלהי האלהים ואדני האדונים (ע"פ דב' י"ז), ונודע בזה לכל העמים. והנה אם ישוב ויאבד זכרם, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו (ע"פ דב' י"ג, ו) ולא יסופר עוד בהם; ואם אדם יזכיר כן, יחשבו כי היה כח מכות המולות והכוכבים, וחלף ועבר (ע"פ יש' ח, ה).

והנה תהיה כונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו, רק מכעיס לפניו; ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בבריאת העולם, שיהי רצון מלפניו להקימם לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים. וזה טעם "כי ידיו ה' עמו ועל עבדיו יתגם" (הלל, ל) - שיזכרו להם ברחמים כי הם עמו מאז, ויזכור כי הם עבדיו שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבל הצרות והשעבוד, וכענין שנאמר "ויאמר אך עמי מהם בנים לא ישקרו" (יש' סג, ה). וכבר רמזתי בבריאת האדם סוד נשגב ונעלם, צריך ממנו שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלהים, כענין שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" וגו' (יש' מג, ז).

פי' רמב"ן ששם ישראל, למרות תקלות שונות, מזכיר בבריאה כי יש בורא ואין בלעדיו ומנהיג הבריאה ללא הפוגה וזה תמצית של שמע ישראל ה' א-לקינו ה' אחד.

דברים האזינו לב, מז: כִּי לֹא-דָבָר רַק הוּא מִכֶּם כִּי-הוּא חַיִּיכֶם

וּבְדָבָר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל-הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

פי' - תרסא לא-דבָר רַק הוּא מִכֶּם - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל

תיב"ע ארום לית פתגם ריקם באוריתא אלהן לדעברין עלה ...

רש"י (מז) כי לא דבר רק הוא מכם - לא לחנם אתם יגיעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה, כי הוא חייכם (ראה ספ"ד שלו). דבר אחר (שם): אין לך דבר ריקן בתורה, שאם תדרשנו - שאין בו מתן שכר. תדע לך, שכן אמרו חכמים: "ואחות לוטן תמנע" (בב' לו, כב), "ותמנע היתה פלגש" וגו' (שם ט) - לפי שאמרה: איני כדאי להיות לו אשה, הלואי ואהיה פלגשו; וכל כך למה? הודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו.

רש"י ד"א אין לך דבר ריקן בתורה ... **(בר' וישלח לו, ז)** וְתִמְנַעַו הַיְיָתָה פִּילְגָשׁ . ע"פ סברת רמב"ן ב-**(בר' וישלח לו, ז)** מתקבלת התוצאה כי הטעמים מונח לגרמיה ופסק ב-**(בר' וישלח לו, ז)** וְתִמְנַעַו וגו' הם מופיעים של מידה י"א מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, מידת סדור שנחלק ובארוכה סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק. כאן זוהה, בפירושי הראשונים (רשב"ם ע"פ שוחר טוב, תורה שלמה [יח] ע"פ לקח טוב, שכל טוב) קשר בין תבנית טעם ומידת דרשת תורה. ואפשר שמכאן יש ללמוד למקומות אחרים בעלי אותה תבנית טעמים בצורה דומה.

קריאה עם פסק מחבר את המלה בראש הפסוק לפסוק שלפניו וזהו שם הזכר תמנע, קריאה ללא פסק תמנע (הנקבה) היתה פילגש וגו' ועוד למדו בפסוק זה: **רמב"ן** כי גוי/עכו"ם מותר בבתי; **שפת"ח** כי בן נח מותר בבתי

דברים האזינו לב, נב: כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ

אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אֲנִי נָתַן - סופי תיבות לרצ(1)ני, הוא אשר פירש **רש"י** ב-**(בראשית א, א)** ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו

טט - אל ארץ-ישראל התחנתה **כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ** (ישראל התחנתה) **וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא** אבל תבוא אל ארץ-ישראל העליונה ומשם כאמור ב-**(דב' וזח"ב לד, א)** וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת-כָּל-הָאָרֶץ וגו' וב-**(ד, ז)** הֲרֵאִיתִיךָ בַּעֲיֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר וּפִירַשׁ

[אור החיים] ... ומשה לפי שנאסף אל השכינה הנה מקומו בקודש במקום שהוא שם. וזהו שיעור הכתוב ושמה לא תצטרך לעבור אל מקומך וגו' **(ד, ז)** וְנִקְמַת שָׁם פִּירַשׁ שם לבד הוא שמת אבל הוא תי במקום אחר קדוש ועליון על פי ה'.

ויש מפרשים שראיה זאת של משה רבנו ממשיכה כל הזמן ומגינה על עם ישראל. אפשר שה- **תָבוֹא אֶל-הָאָרֶץ** - זקף-קטן זקף-גדול הוא ענין שחזור וקורה והיינו משה רבנו חי, משקיף ומליץ יושר על עם ישראל.

ג' המלים **תָבוֹא אֶל-הָאָרֶץ** = 409 + 31 + 296 = 736 שְׁלָנ"ת (עם ישראל בארץ- ישראל בזכות ראה מתמדת של משה רבנו עליהם), מאוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל 736 = ב'ן דו"ד יגאלנ"ו במהרה"ה בימינ"ו, היושב"ב ע"ל חו"ג האר"ץ,

הפרש מ-תקע"ו (= ג' המלים זקף-קטן זקף-גדול) 736 - 576 = 160 גי' כס"ף, 160 = כס"ף, אגם ר"ת תורה "צ'וה לנו מ'שה" (ר"ת צל"ם), אך בצל"ם יתהלך איש, צל"ם (חוקר ומקובל עמוד 24) (בסדר פדיון נפש נותנין ק"ס פרוטות כס"ף כמנין צל"ם כי בצלם וגו') (וכמנין ע"ץ כי האדם ע"ץ השדה), הד"ף היומ"י

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשערות: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קבץ שעשיר לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שנוי, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.5 דברים האזינו לב, א (התשע"ו-ז)

דברים האזינו לב, ד:

הצור תמים פעלו כי כל דרךיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

[רש"י] הצור תמים פעלו, אע"פ שהוא חזק כשמביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו:

אל אמונה, לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא ואע"פ שמאחר את תגמולם סופו לאמן את דבריו:

ואין עול, אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה:

צדיק וישר הוא, הכל מצדיקים עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:

[דעת זקנים מבעה"ת] הצור תמים פעלו, דין הוא שתתנו לו גודל כי הוא צור ותקיף ועושה פעולתו בתמימות ואינו מראה כעס למכעיסים לפניו: צדיק וישר הוא, לעושי רצונו ואינו מקפח שכרם, ולפי שהיה רוצה לספר היאך נוקם נקמה מישאל כשמכעיסין לפניו ואחר כך מן האומות המשעבדים בהן לפי הצדיק דין תחלה: ו- [רבנו בחיי] פירש אע"פ שהוא תקיף כצור, אינו בא בתוקף עם בריותיו אלא נוהג עמם בתמימות וענוה.

[רשב"ם] הצור תמים פעלו, שירה זו לעד היא. לפיכך מדברת השירה אחר שיבא לישראל פורעניות חטאתם. הצור תמים פעלו בכל פורענו' שהביא עליכם צדיק וישר הוא כמו שמפרש והולך שהטיב לכם בכמה ענינים. והם וישמן ישורון ויטש אלוה עשהו: [ספר הפרשיות הרב כיטוב] – ע"פ רב"ע הצור משמעו – לשון צורה, שהוא המקור הקדמון היוצר וצר לכל היצורים, לפיכך הוא לבדו תמים פעלו שלם ומושלם, ובהמשך כתב הרב כיטוב ולכן אין להרהר אחר מידותיו. ובשם רבו כתב הצור תמים פעלו – הוא בלבד תמים פעלו, אבל כל נברא אין פעלו תמים באמת, שהרי הוא נצרך לבוראו.

הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות וטעם פשטא מרמז שהן בפשט הכתוב. אפשר כי שתי הדרשות הן תוצאה של מקבילת תבנית הטעמים הבאה:

(דב' האזינו לב, ד) הצור תמים פעלו - פשטא מונח זקף-קטן, המקבילה לתבנית הטעמים של

(שמ' יתרו כב, א) אַנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – בטעם עליון פשטא מונח זקף-קטן

אַנְכִי – הצור, ה' – תמים, אֱלֹהֶיךָ – פעלו ... ומשלימו צדיק וישר הוא: ס"ת קר"א = גי' א"ש = גי' הצור, ופ' [רש"י] (ישעיהו לג, ז) [הצור שהוא אש אוכלה] [ילקוט שמעוני תורה פרשת חקת רמז תשנ"ג] אמר רבי סימון ונתן מימיו מפני שדרכו של סלע להרצוא אש שנאמר (שופטים ו, כ) ונתעל האש מן הצור,

הפסוק פותח במפורש הצור וסוגר ברמז ל- הצור (ע"י גימטריאת סופי תיבות), וע"י תבנית הטעמים פשטא מונח זקף-קטן, המקבילה לתבנית הטעמים של (שמ' יתרו כב, א) אַנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – בטעם עליון פשטא מונח זקף-קטן מתגלה כי הבורא צר הבריאה ע"פ תכניתו בתורה, כדי שבריותיו יקיימו מצוותיו ע"פ התורה שנתנה בסיני ותחילת נתינתה במאמר (שמ' יתרו כב, א) אַנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ וע"פ קיום המצוות מתקבל השכר והעונש, ומהבטחתו לאבות אימן דבריו והציל את בני ישראל ממצרים כאשר הגיע העת לפי תכניתו, והתגלה שהוא הבורא והוא היחיד והוא הדין והמנהיג והמשנה בבריאה.

דרשה (א): ע"פ [רבא"ע] הצור משמעו – לשון צורה, היוצר וצר לכל היצורים, בשלמות, ולכן אין להרהר אחר מידותיו.

דרשה (ב): ע"פ [רש"י] [דזמבעה"ת] ו- [רבנו בחיי] שה' אע"פ שהוא תקיף כצור, אינו בא בתוקף עם בריותיו אלא נוהג עמם בתמימות וענוה;

[בבלי תענית יא, א] ... אל אמונה ואין עול, אל אמונה – כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושיין, כך נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושיין, ואין עול – כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושיין, כך משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושיין. צדיק וישר הוא (אמרו: בשעת) [מסורת הש"ס: מלמד שבשעת] פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו (נפטריין) [מסורת הש"ס: נפטריין] לפניו, ואומרים לו: כך וכך עשית במקום פלוני ביום פלוני, והוא אומר (היין) [מסורת הש"ס: הין] ואומרים לו: חתום! וחותם, שנאמר (איוב לז, ז) בְּיַדְּכֶם אֲתֵּם לְדַעַת כְּלֵי-אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ: ולא עוד, אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם: יפה דנתוני לקיים מה שנאמר (תה' נא, א) לְמַעַן תִּצְדַּקְךָ.

תהלים נא, ו: לך לבדך חטאתי וקרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדרךך תזכה בשפוקה:

[רש"י] [איוב לז, ז) בְּיַדְּכֶם אֲתֵּם לְדַעַת כְּלֵי-אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ – כשאתם חוטא לפני האדם עצמו חותם כתב ידו ביום מותו על עבירות שעבר הכתובות לפניו: לְדַעַת כְּלֵי-אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ – להודיע על מה הוא נידון:

אל אמונה ואין עול – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות ותבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שלפחות דרשה אחת יוצאת מפשט הכתוב. ע"פ [בבלי תענית יא, א] (א) הפשט מלמד על קיום שכר ועונש על כל מעשה בין מעט ובין רב. (ב) אבל היוצא מן הפשט שהשכר ועונש לצדיק ולרשע אינם באותו אופן. הצדיקים עונשם בעולם הזה, שכרם לעולם הבא. הרשעים שכרם בעולם הזה, עונשם לעולם הבא.

הגמרא [בבלי תענית יא, א] מוציאה את הפסוק (איוב לז, ז) בְּיַדְּכֶם אֲתֵּם לְדַעַת כְּלֵי-אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ וגו' מפשוטו העוסק בשפע גשמים ופעילות חקלאית ומעבירה אותו למשפט בבית דין של מעלה. שפע הגשמים הוא מה שה' נותן לאדם, והאדם מעיד על עצמו מה הוא עשה עם השפע האלקי.

דברים האזינו לב, ד: הצור תמים פעלו כי כל דרךיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

[דברים רבה (ליברמן) פרשת האזינו] ... צדיק וישר הוא וגו', (ישעיהו נה, ז) דרשו ה' בהמצאו קראוהו קרובו: ישעיה אמ' דרשו ה' וגו', ודוד אמ' (תה' קה, ד) דרשו ה' [נעזו בקשו פניו תמיד: (או (דה"א טו, ז) דרשו ה' [נעזו בקשו פניו תמיד: ולמה פניו תמיד, ללמדך שהקב"ה ית' שמו פעמים נראה ופעמים לא נראה, פעמים שומע ופעמים אינו שומע, פעמים נדרש ופעמים אינו נדרש, פעמים מצוי ופעמים אינו מצוי, פעמים קרוב ופעמים אינו קרוב, כיצד נראה למשה, שנא' (שמ' תשא לג, ז) וְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה פְּנִים אֶל-פְּנִים, חזר ונעלם ממנו כשא"ל (ונעלם) (שמ' תשא לג, ז) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְכִן נִרְאָה לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינַי, (שמ' מש' כד, ז) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

וגו', (שמ' מש' כד, ז) ומראה פכוד ה' פאשאכלת פכאש הקר לעיני בגי ישראל: חזר ונעלם מהם, (דב' וא' ד, טו) ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראייתם פל-תמונה ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש:

[דברים רבה (ליברמן) פרשת האזינו]

אמ' הקדוש ברוך הוא ית' שמו וי"ז, הו יודעי' שאני דן את העולם בד' פרקי' האלו, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, בחג (טט: סוכות) נידונין על המים. והללו ג' פרקים יושב אני לדון דיני ממונות, להעשיר ולהעני, להרבות או למעט, אבל ראש השנה זמן דיני נפשות הוא, אם למות, אם לחיים, כדאמרי' בתקיעת' דרב ועל המדינות בו יאמר וכו', ואם עשיתם תשובה לפני אני אקבל אתכם ואדון אתכם לכף זכות ואשמע תפלתכם, שאני (שה"ש ב, ט) משגים מן-הקטלנות מציץ מן-הקרבנים, עד שלא אחתם גזר דין ביום הכפורים, שנא' (שעיהו נה, ג) דרשו ה' בהמצאו. (שה"ש ב, ט) דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנהגה עומל אתר פתלנו משגים מן-הקטלנות מציץ מן-הקרבנים:

להסבר (דב' האזינו לב, ד) צדיק וישר הוא נעזר בתבנית הטעמים של (דה"א טז, יא) דרשו ה' נעזו בקשו פניו תמיד: [רש"י] (דה"א טז, יא) דרשו ה' נעזו - מקדש וארון נקראו עזו דכתיב (תה' עח) ויתן לשבי עזו שנתן ארונו להביאו בשבי וכתיב (תה' קלב) קומה ה' למנוחתך אתה וארון עוזך ועל כן נקרא אלעזר השומרו עזא על שם ששמר הארון שנקרא עז דוגמא על שם ד' מאות שקל כסף והוא חשבון גמטריא של עפרן וכן הרבה (בראשית מט) דן ידין עמו (בראשית מט) יהודה יודך אחיך: (דה"א טז, יא) דרשו ה' נעזו – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות ותבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שלפחות דרשה אחת יוצאת מפשט הכתוב. דרשת הפשט משמעה לפנות בתפלה לכורא ובפרט במקדש בקרבת ארון הברית הנקרא על שם ה' אדון כל הארץ. דרשה היוצאת מן הפשט היא התמדת האמונה בה' בין אם הנהגתו בבריאה גלויה בין אם הנהגתו נסתרת. וזה מה שמלמד [דברים רבה פרשת האזינו] שאני (שה"ש ב, ט) משגים מן-הקטלנות מציץ מן-הקרבנים, גם אם איני גלוי. כמו שנדרש גם ב-(דב' וילך לא, ז) נעזבתים והסרתם פני מקהם .

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצוותי האמאני – תהלים ק"ט – שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תשפ"ג: תמצית ההשקפה: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהקר פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשיר לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.6 דברים האזינו לבא (התשע"ז-ח)(בהשתתפות נחלת יעקב)

מבוא לפסוקים [דברים האזינו לבטו, יח] הכתוב ב-[דברים האזינו לבא, יד] מעיד שמים וארץ על ההשגחה הפרטית של הבורא על עם ישראל (דב' הא' לבטו) פי תלק ה' עמו יעקב תכל נחלתו. הנמצא ביסוד מעשה בראשית שעל כך מעידים טעמי (דב' הא' לבטו) ה' פְּדוּ יַעֲקֹב וְאֶתְּוֹ יִצְחָק וְאֶתְּוֹ יַעֲקֹב – (סלוק) טפחא מונח אתנח מרכא טפחא מרכא סלוק, כטעמי (בר' א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: הכתוב הסתום ב-(דב' הא' לבטו) שְׁתַּחֲוּ לַיהוָה ... (לבטו) הַיְהוֹה תִּגְמְלוּהָאֵת מרמו לפגיעה של עם ישראל בהשגחה ה' עליהם שהולך ומפרטה ב-[דברים האזינו לבטו – יח]. ע"פ [הזיו לך, הרב חאסי ערלנגער] ב-(דב' הא' לבטו) מעשה תועבה בצנעה, מעביר לגלוי עריות גלוי, שפיות דמים, עבודה זרה ולשון הרע כנגד כולם. מי ששקוע במותרות ותאוות עולם הזה מגיע לכפירה וכל העבירות שבתורה רח"ל.

דברים האזינו לבטו: יקנאוהו בנזרים בתועבת יכעיסהו:

[ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיח] (דב' הא' לבטו) יקנאוהו בנזרים, שהלכו ועשו דברים של זרות וכן הוא אומר (מלא' טו, יג)

וְגַם אֶת־מַעֲכָה אִמּוֹ וְיִסְרָהּ מִגְבִּירָה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה מִפְּלֹצַת לְאִשְׁרָהּ וַיַּכְתֵּה אֶסָא אֶת־מִפְּלֹצָתָהּ וַיִּשְׂרַף בְּגָסֵל קִרְוָן:.

בתועבת יכעיסהו, זה משכב זכור וכן הוא אומר (וי אח"מ יח, כב) וְאֵת זָכָר לְאִלָּה תִּשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא: ואומר (מלא' יד, כד) וְגַם־קִדְּשׁ הָיָה בְּאַרְצֵךְ.

יקנאוהו – טפחא בתפקיד שני ורבוי, ע"פ [הזיו לך, הרב חאסי ערלנגער] (לבטו) תחילת ההתגרות בהשגחה הפרטית היא בשנויים וססיות כמו המינות בסוף ימי בית שני, ע"פ [הזיו לך] עבירות בצנעה, מעבירות תנוספות תאוות חדשות, שלא היו באדם כלל. עבודה זרה, אלא ערעור על הבורא, על דרך העבודה שמסורה לנו מסיני.

בתועבת – טפחא בתפקיד שני ורבוי, ע"פ [הזיו לך] עבירות בצנעה, מעבירות תנוספות תאוות חדשות, שלא היו באדם כלל.

יכעיסהו – סלוק בתפקיד הגבלה, קודם הכעיסו לבורא בבין אדם לחבירו, עבירות מוסר. אח"כ (לב, יז) העבירות עברו לעבודה זרה מוגבלת, ואח"כ מלאה.

דברים האזינו לבטו: יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב פאו לא שערום אבותיכם:

(דב' הא' לבטו) יזבחו לשדים לא אלה – רביע פשטא מונח זקא-קטן. טעם זקא-קטן עשוי לרמוז שבפסוק יש שני מהלכים הילכתיים. מהלך אחד שמציג את עבודת השדים כעבודה זרה מלאה, כאשר טעם מונח עשוי ללמד על מצב ביניים לומר שזאת ע"ז אף על פי שאינה עבודה מכובדת. מהלך אחר שמציג את עבודת השדים כאמצעי להגדת עתידות כמו עבודת הכשדים. במהלך שמציג כעבודה זרה, נידון ממתי מתחילה עבודה זרה: משעת מחשבה על עשיית עבודה זרה, משעת עשייה של עבודה זרה, משעת עבודה בפועל.

וכך הסביר זאת [ווי העמודים עמוד העבודה פרק ז] כב. והשתא אתי שפיר הכפלת המקראות שהקשיתי (אות טז). כי בתחילה הוכיחם, (דב' הא' לבטו) יזבחו לשדים לא אלה, על שעבדו עבודה זרה כמעשה החמורה מכולן, וחזר לומר: לא תימא שחרה אפי בעבודה כמעשה דוקא, אבל בעשיה בלא עבודה, לא. לכן, הכפיל לומר: (דב' הא' לבטו) הם קנאוני בלא-אל, פירושו אף שלא עשאוהו לאל, שלא עבדו רק עשאוהו, גם בעשיה זאת יקנאוהו. ואחר כך אמר: הם (דב' הא' לבטו) כעסוני בהבליהם, כלומר אפילו שלא עבדוהו, גם לא עשאוהו, רק תפסו הרעה של עבודה זרה בלבם.

דברים האזינו לבטו: יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב פאו לא שערום אבותיכם:

בבלי סנהדרין סב, משנה. העובד עבודה זרה, אחד העובד, ואחד המזבח, ואחד המקטר, ואחד המנסך, ואחד המשתחוה ואחד המקבלו עליו לאלוה, והאומר לו אלי אחא. אבל המגפף, והמנשק, והמכבד, והמרכיב, והמרחץ, והסך, והמלביש, והמנעיל - עובר בלא תעשה. הנודר בשמו והמקיים בשמו - עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל פעור - זו היא עבודתה, הוורק אבן למרקוליס - זו היא עבודתה.

גמרא. מאי אחד העובד? - אמר רבי ירמיה: הכי קאמר, אחד העובד כדרכה, ואחד המזבח, ואחד המקטר, ואחד המנסך, ואחד המשתחוה - ואפילו שלא כדרכה.

יזבחו - רביע, רמז לארבע עבודות דפנים (של המקדש) שנהרג על זדונם דאם עשאן לעבודה זרה בין אם זאת עבודתה ובין אם זאת לא עבודתה.

לשדים לא אלה – פשטא מונח זקא-קטן, בתפקיד של שתיים וזה כפי' חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה נב, ... כללא דכולה שמעתא דעובד ע"ז חייב באחד משני דברים או בשעובד אותה כדרכה ואפילו דרך קלות כגון שפער עצמו לפעור תנפא לן מדכתיב איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגו' וילך ויעבד וגו', או כשעובד אותה שלא כדרכה והוא שיהא כעין ארבע עבודות דפנים זבוח קטור נסוך השתחוואה וכדתנן התם (סנהדרין ס' ב) (בארבע עבודות אלו בין אם זה כדרכה בין אם זה שלא כדרכה)

דברים האזינו לבטו: יזבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב פאו לא שערום אבותיכם:

[ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיח]

(דב' הא' לבטו) יזבחו לשדים לא אלה, אילו היו עובדים לחמה וללבנה לכוכבים ולמזלות ולדברים שהם צורך לעולם והניה לעולם בהם לא היתה קנאה כפולה, אלא הם עובדים לדברים שאין מטיבים להם אלא מריעים להם. לשדים, מה דרכו של שד נכנס באדם וכופה אותו. אלהים לא ידעום, שאין אומות העולם מכירים אותם. חדשים מקרב פאו, שכל זמן שאחד מן האומות רואה אותו אומר צלם יהודים הוא זה וכן הוא אומר (ישעיהו יג) כַּאֲשֶׁר מִצְאָה יְדֵי לַמַּמְלָתָה הָאֵלִיל וּפְסִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרֶן: מלמד שירושלם ושומרן מספקות דפוס לכל באי העולם. לא שערום אבותיכם, שלא עמדה שערות אבותיכם בפניהם. דבר אחר לא שערום אבותיכם ש- לא שערום אבותיכם לידע אם יש בהם צורך אם לאו. דבר אחר לא שערום אבותיכם אל תהי קורא לא שערום אבותיכם אלא לא שעום אבותיכם שאף על פי שמזבחים ומקטרים להם (טט: לאיזה שהוא עצם) לא היו יריאים מהם כענין שנאמר (בר' דה) וְאֶל־קִיּוֹן וְאֶל־מִנְחֹתָיָא שְׁעָה סליק פיסקא

(דב' הא' לבטו) לא שערום אבותיכם, שלא עמדה שערות אבותיכם בפניהם. [רמב"ן] (דב' הא' לבטו) יזבחו לשדים לא אלה – פירשתיו (וי אח"מ יז, יז) [מא-יזבחו עוד את-זבחותיהם לשעירי אשך הגזנים אחריהם תחת עולם תהיה-זבחת להם לדברם: [רמב"ן] (וי אח"מ יז, יז) לשעירי – ואמר רבי אברהם (טט: אבן עזרא) שנקראו השדים כן בעבור שישתער הגוף הרואה אותם.

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת לדעת (טטור"ל) כי במצואתו האמנותי – התלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערת: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מעין מסוים; מקף – כ"ל בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

הפניית הרמב"ן לנאמר ב-(וי' אח"מ יז ז) לְשַׁעֲרֵי־מִסְבֵּירָה אֵת הַ- [ספרין] שבעוד שאצל אומות העולם הרואה ש"ד שערתיו סומרות, בישראל אינם יריאים מפניהם. וזה מתואם עם הלימוד הנוסף ב-[ספרין] לא שעום אבותיכם שאף על פי שמזבחים ומקטרים להם (ט:ט): לאיזה שהוא עצם) לא היו יריאים

(וי' אח"מ יז ז), וְלֹא־יִנְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵי־מִסְבֵּירָה – (א) (סלוק) מקף מרכא פשטא מקף זקף-קטן, תבנית טעמים העשויה ללמד על אלפני לפניו, אפשר שמלמד ל-(וי' אח"מ יז ז), לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זִבְחֵיהֶם עַל־פְּנֵי הַשְּׁעָרָה וְהֵבִיאוּ לָהּ אֶל־פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד אֶל־הַבְּבִקָּה וְיִבְחְוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לָהּ אֹתָם:

(וי' אח"מ יז ז), עוסק באיסור במדבר של שחיטת חוץ, לחולין ולמוקדשין, לפי שאינם רחוקים (וְלֹא־יִנְבְּחוּ המלה "לא" וטעם מרכא ביהוד כאילו נאמר לא רחוקים) במדבר מהמזבח באוהל מועד. הלימוד אלפני לפניו בא לתת עוד הסבר למניעת שחיטה חוץ מן אוהל מועד, וזהו להרגילם לא לעשות מה שעשו במצרים כפי' [רמב"ן] כאן ומלת עוֹד תורה שכן היו ישראל עושים במצרים:

(וי' אח"מ יז ז), זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵי־מִסְבֵּירָה – זקף-קטן זקף-גדול, זקף-קטן ללמד על שתיים, זקף-גדול ללמד על שלוש, כמצטט [רמב"ן] ולכן אמרו רבותינו [חגיגה טז א], ששה דברים נאמרו בשדים, שלשה כמלאכי השרת, ושלשה כבני אדם, שלשה כמלאכי השרת, יש להם כנפים כמלאכי השרת, וטסים כמלאכי השרת, ויודעין מה שעתידי לבא כמלאכי השרת. ויודעין סלקא דעתך, אלא אימא שומעין מה שעתידי להיות. שלשה כבני אדם, אוכלין ושותין כבני אדם, פריין ורביין כבני אדם, ומתים כבני אדם.

[רמב"ן] (וי' אח"מ יז ז), וענין מה שאמרו, שומעין מה שעתידי להיות, כי בטיסתן באויר השמים יקבלו העתידות משרי המזלות השוכנים באויר, והם נגידי התלי. ומשם יגידו גם בעלי הכנפים העתידות, כאשר הוא מנוסה בנחשים וכאשר אפשר במקומו (דברים יח ט) בע"ה:

ואלו ואלו אינם יודעים כמה שעתידי להיות לימים רבים ולעתים רחוקות, רק יודיעו בעתיד להיות בקרוב, כי ידעו בנסינותם שיקבלו מן השדים בנגזר לבא. ולכן תרגם אונקלוס, (דב' הא' לבי), יִנְבְּחוּ לְשָׂדִים לֹא אֲלֵהָ, דבחו לשדין דלית בהון צורך, יאמר שאין בהם שום צורך כי לא ימנעו הנזק העתידי ולא יעשו שום תועלת וגם לא יודיעו ברחוק שישתמר ממנו האדם בדעתו. והוא לשון הכתוב גם כן "לא אלוה", כאילו אמר "לא כח וממשלה", כי אלהים לשון אילות וכח, אל הם, יאמר שאין בשדים אילות ושום כח, ולכן אין צורך בהם כי לא ירעו וגם היטב אין אותם:

ובפירושו [רמב"ן] ל-(יא - יב) ... והרב כתב במורה הנבוכים (ג מו), כי היו הכשרים מואסים הדם ויחשבוהו להם לטומאה, אבל יאכלו ממנו הרוצים להתחבר לשדים ולהנבא מהם העתידות, והתורה תכוין לעולם להרוס בניני סכלותם בהפוך מחשבותיהם, ולכן אסרה הדם באכילה ובחירה בו להטעה בהאזנות ולזרקו על המזבח לכפרה, ולכן אמר (פסוק ט) ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם, כמו שאמר בנותן מורעו למולך (להלן כו), שהוא מביא למין ממני ע"ז, כי לא נאמר כן במצוה אחרת:

ואלו דברים מיושבים, אבל הכתובים לא יורו כן, שהם יאמרו תמיד בטעם האסור, כי נפש כל בשר דמו בנפשו (פסוק יד), כי נפש הבשר בדם הוא (פסוק יא), והזהיר במשנה תורה (דברים יב כג) חזק חזק בלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר:

ע"פ [מורה נבוכים ג, מן] אפשר הזביחה לשדים קשורה גם באכילת דם הזבח כדי להתחבר לשדים ולהנבא מהם העתידות, ומזהירה התורה על אכילת דם שהנפש יוצאת בו וזהו לאו שעל זדונו עונשו כרת, וכיון שקשה להבחין בין הדמים, יש להמנע מכל דם.

בראשית ד (ד) וְהָקֵל הִבִּיא גַם־הָאָה מִבְּכָרוֹת צֶאֱנֹן וּמִקְלֵבָהוּ נִישַׁע ה' אֶל־הַקֵּל וְאֶל־מִנְחָתוֹ: (ה) וְאֶל־קִינוֹ וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שְׁעָה גִיסָר לְקִינוֹ מֵאֲד וַיִּפְּלוּ פְּנֵיו:

(בר' דה), וְאֶל־קִינוֹ וְאֶל־מִנְחָתוֹ – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד דרשת סמוכים מהפסוק הקודם (בר' דה) נִישַׁע ה' אֶל־הַקֵּל וְאֶל־מִנְחָתוֹ: . פירש [רד"ק] (בר' דה), ע"פ הנאמר ב-[בבלי חולין ס] כי בניו (של אדם הראשון) למדו ממנו והביאו כל אחד מהמלאכה שבה היה מתעסק ולהודות לאל על הטובה שנתן לו בעבודתו. ואמר (כי קין הביא) מפרי, ולא זכר מאי זה פרי, וידמה כי מן הפחות היה, או אחר שאכל הוא הביא מן הנותר לפניו וכל זה הוא בדרך בזיון, לפיכך לא נרצה קרבנו, גם לא הביא מן הבכורים, כי אם הביא היה אומר כמו שאמר בהבל, לפיכך לא נתקבל קרבנו. ובמדרש (פדר"א כ"א) זרע פשתן הביא לפיכך נאסרו כלאי בגדים שלא יתערב מה שהוא ממנחת קין עם מה שהוא ממנחת הבל:

היות והביא דרך בזיון לכן ה' לֹא שְׁעָה למנחתו – [רד"ק] (בר' דה), לא היה רצון האל אל קין. נחזור ל-[ספרי פס' שיח] לא שעום אבותיכם – משמעו יהיה לא היה רצון אבותיכם בהקרבה לעצם לשם עבודה זרה, דרך כבוד, אלא דרך בזיון, ומפני כך לא היו יריאים מהעצם שזבחו וקטרו לו, היינו לא קבלו אותו על עצמם כאלהות.

וזה הפוך לדרשת [ספרי פס' שיח] מ-(ישעיהו י), בדברי מלך אשור שפ' [רש"י] ופסיליהם, היו מירושלים ומשומרון - מכאן שרשעי ישראל היו מספיקין דמות עכו"ם שלהם לכל האומות סביבותם ואחרי שעובדי פסילי שומרון וירושלי' נפלו בידי ולא הצילום פסיליה' כך שומרון וירושלים לא תנצל:

אבל ב-[בבלי סנה' ס] רבא אומר שהעובד ע"ז מאהבה או מיראה של אדם אחר ולא מקבלת ע"ז זאת לאלהות אינו נענש על כך. זה עשוי להיות מתואם עם דרך דרשת [ספרי שיח] "לא שעום אבותיכם" שבמעשיהם לא קבלו עליהם עצם שעבדו לאלהות אלא הכעיסו את ה'. ולדוגמא דנו את נבות דיני ישראל בשעה שהיו עובדים עצמים שונים. וקשה לומר שהיה זה עבודה בשיתוף, שמשמעה היא שעבדו לה' ולע"ז כאלהות.

לֹא שְׁעָה – מונח אנתנה, רבוי הגבלות שהביאו לכך שה' לא שעה – לא קבל מנחתו, לפי הרד"ק פרי פחות (פדר"א – גרעיני פשתן), הביא הנותר מפרי שאכל ממנו, לא הביא מן הביכורים.

[רד"ק] (בר' דה) ובכ"ר (כ"ב) הבל הקריב בלא הפשט ונתוח ומכאן ואילך בהפשט ונתוח. ועוד יש מחלוקת בקרבן הבל בדרז"ל (זבחים ק"י) יש אומרי' כי עולה הקריב ויש אומרים שלמים הקריב, וראיה לדברי האומר שלמים, מחלבהן, קרבן שהחלבים קרבים ממנו אבל העולה היה כולה כליל, ולדבריו השאר הניח לחיה ולעופות, כי הוא לא אכלו כי לא היו אוכלים בשר, וראיה לדברי האומר עולה, דכתיב (וי' צו ו), הָאֵל הָעֹלָה דבר שבני נח היו מקריבים, ויהיה מחלבהן כתרנגומו ממשמניהן: (וי' צו ו), צו אֶת־אֲהֲרֹן וְאֶת־בְּנָיו לְאֹמַרְתֶּם תֹּרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל־מִקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּלֵי־הַלְוִיָּה עַד־הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקַּח בּוֹ: אפשר כי טעם קדמא של מלת מוקדה המלמד שבא והולך מקדמת דנא, מימי בראשית.

דברים האזינו לבי: צוֹר יִלְדֶּה תִשִּׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֻלְדָּה:

(דב' הא' לבי) צוֹר יִלְדֶּה – (סלוק) מרכא טפחא, כעין דרשת סמוכים. ע"פ [הזיו לך, הרב חאס"י ערלנגער] (לב, יז) התנהגות הבנים היא תוצאה של חינוך מאבותיהם. חולשה מסוימת באבות עלולה להשפיעה על הבנים. ב-(לב, יז) נרמז חולשות אבות במה שנטו אחרי לא אלוה מתוך תאוות ידיעת העתידות. התוצאת החולשה הזאת המתוארת ב-(לב, יח) במה שנשמות הבנים התנתקו משרשם העליון.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָאָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְּחָא = טרָחָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טַפְּחָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָאָא תְּבִיר טַפְּחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תְּבִיר טַפְּחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מרכא טַפְּחָא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרָקָא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן מחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שנוי, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שנוי, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.7 דברים האזינו לב,א (התשע"ח-ט)

דברים וילך לא,ל: וַיְנַדְּבַת מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תִּמָּם: פ
דברים האזינו לב,א: הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרְיָי:

(דב' הא' לב,א) הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם – (סלוק) מרכא טפחא, בתפקיד כעין מידת סמוכים (ע"פ [מהרז"ו מבוא מדרש רבה (דפוס האלמנה והאחים ראם)]) כגון בהוצאת ווגשל מידה א' שהיא מידה ל"ג, כהמשך למספור ל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם) כעין מידה (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, ומידה (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, כגון בין תפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא בראש חצי פסוק (ב) רמז ללמוד מענין מחצי פסוק או פסוק (א) שלפניו. ואפשר שלפעמים ירמו ללמוד מ-(ב) ל-(א). היינו שהנאמר ב-(דב' הא' לב,א) הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וגו' (דב' וילך לא,ל) עד תמם: ב-(דב' הא' לב,א) **וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ** ש-ב(דב' וילך לא,ל).

(מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פרק המינין, הלכה לא)

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ, זו היא שנאמרה על ידי דוד מלך ישראל, שנאמר ישות חשך סתרו, כנגד מי אמר דוד מקרא הזה לא אמרו אלא כנגד שבחו של הקדוש ברוך הוא, שהוא שליט בעולמו, הוא יחיד אחד, ושמו אחד, והוא שוכן בשלש מאות ותשעים רקיעים, ובכל רקיע ורקיע שמו וכנויו נקוד עליהם, ובכל אחד ואחד משרתים ושורפים ואופנים וכרובים וגלגלים וכסא הכבוד, ואל תתמה בדבר זה, שהרי מלך בשר ודם יש לו כמה מקומות, אחת של חמה ואחת של צנה, ועליך להביט בדבר זה, על אחת כמה וכמה למלך חי העולמים שהכל שלו, ובזמן שהן עושין רצונו של מקום, שוכן על ערבות בשבעה רקיעים ואין מתרחק מהם כלום, שנאמר **(במ' נשא ז,טט) מִבְּיַד שְׁנֵי הַסְּבָרִים וַיִּדְבֵר אֱלֹהֵינוּ: פ**, ובשעת הכעס עולה ויושב בשמי מרום והכל צועקים ובוכים ואין קולם נשמע וגוזרין צום ומתפלשין באפר ומתכסים בשקים ומורדין דמעות.

(דב' הא' לב,א) הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם – (סלוק) מרכא טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן כנדרש ב-**[מסכת דרך ארץ פרק המינין, הלכה לא]** השמים מיציגים (א) בזמן שהן עושין רצונו של מקום, שוכן על ערבות בשבעה רקיעים, (ב) בשעת הכעס עולה ויושב בשמי מרום (ט: אפשר שאלו 390 רקיעים שלעיל) והכל צועקים ובוכים ואין קולם נשמע
(דב' הא' לב,א) וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ – אתנה כמגביל, (א) בזמן שעושים רצונו של מקום אין מתרחק משבעה רקיעים (ב) בזמן שאין עושים רצונו כביכול המקום מגביל עצמו מלשמע קולם.

[ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שו]

דבר אחר הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים ולפי שהיה רחוק מן הארץ אמר **וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמִרְיָי**,

בא ישעיה וסמך לדבר (ישעיה א,ב) שְׁמַעו שְׁמַיִם שהיה רחוק מן השמים **וְהָאֲזִינוּ אֲרֶץ** שהיה קרוב לארץ.

(ישעיהו א,ב) שְׁמַעו שְׁמַיִם וְהָאֲזִינוּ אֲרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר בְּנִימִים וְגַלְתִּי וְרוּמַמְתִּי וְהִם בְּשַׁעוֹ כִּי:

(דב' הא' לב,א) וְתִשְׁמַע - - מרכא (=מאריך) רוצה לומר רחוק וזה מפורש ב-**[ספרי פיסקא שו]** על נבואת ישעיהו שהוא היה בארץ ורחוק מן השמים. מכאן מלמד לנדרש, שמה שהיה על הארץ (על החומר) היה רחוק מן הארץ (מן הנושא החומרי).

(דב' הא' לב,א) הָאֲזִינוּ – מרכא (=מאריך) לפי שנדרש שמה רחוק מן הארץ משמע שכאשר נדרש שהוא קרוב לשמים אז השמים רחוקים ואפשר שלכך מרמז טעם **הָאֲזִינוּ** – מרכא (=מאריך) רוצה לומר רחוק.

לפי ש-**הָאֲזִינוּ** הוא לקרוב ו-**וְתִשְׁמַע** הוא לרחוק, בא ישעיה ואמר **(ישעיה א,ב) שְׁמַעו שְׁמַיִם** – מהפך פשטא, לקרב הרחוק לרחוק והקרוב לקרוב כדי **[ספרי פיסקא שו]** ליתן האזנה ושמיעה לשמים והאזנה ושמיעה לארץ, שהם עדים ולא יוכלו לומר האחד לא שמעתי והאחר לא האזנתי.

דברים האזינו לב,ד:

חֲמַאת בְּקָר וְחִלְבֵּי צֹאן עִם־חִלְבֵּי כָרִים וְאֵילִים בְּנֵי־בֶשֶׂן וְעֵתוּדִים עִם־חִלְבֵּי כַּלְבִּי וְחֵטָה וְדָם־עֵנֶב תִּשְׁתַּהֲ-חֲמֹר:

[מנורת המאור, אבוהב יצחק, ע' 21 אוצר החכמה] ... וכמו שהאדם במזונו צריך פעמים ביום הלחם והרבה פעמים המים, לקיום גופו בבריאות, גם כן לקיום הנפש צריך מענייני המצות בזמנים ידועים ומענייני האגדות בכל עת, לפי שהם צריכין לשניהם להתמיד הנפש ולקיום הגוף; וגם דברי אגדה צריכין להמשיך לבו של אדם לכל עצה טובה. כדגרסינן במסכת שבת פרק רבי עקיבא (פזא): רבי יהודה אומר: בתחילה פירש ענשה, כדכתיב: "וישב משה" **(שמי' יט,ח)** דברים שמשבבין דעתו של אדם. לבסוף פירש מתן שכרה, כדכתיב "ויגד משה" **(שם שם ט)** דברים שמושכים לבו של אדם כאגדה.

... בפסוק **(תה' כה,ה) כִּי־יֵאָדָּא בְּיַדְךָ אֱלֹהֵי־עֲלֵתָהּ** וגו'. רבי יהושע אומר אלו האגדות. ... בספרי פר' עקב דרשו **(דב' עקב ח,ג) כִּי־יֵאָדָּא עֲלֵי־הַלְחָם** **לְכַדוֹ יִתְּנָה הָאֱלֹהִים**, זה מקרא, **(דב' עקב ח,ג) כִּי עֲלֵי־כַל־מוֹצָא פִּיהָ: יִתְּנָה הָאֱלֹהִים:** אלו הלכות ואגדות **(דב' הא' לב,ג) וְשָׁמַן מִחֲלָמִישׁ צֹר:**

זה תלמוד: **(דב' הא' לב,ד) חֲמַאת בְּקָר וְחִלְבֵּי צֹאן עִם־חִלְבֵּי כָרִים** אלו קלים וחמורים וגזירות שוות ודינין ותשובות; **עִם־חִלְבֵּי**

כַּלְבִּי וְחֵטָה אלו הלכות שהן גופי מקרא;

חֲמַאת בְּקָר וְחִלְבֵּי צֹאן עִם־חִלְבֵּי כָרִים – קדמא ואזלא (מונה רביע) קדמא ואזלא, אפשר כי **חֲמַאת בְּקָר** – קדמא ואזלא הראשון מלמד על כלל המידות שהתורה והאגדה נדרשות בהן. דרשה הדומה לנדרש ב-זהר-פר' שמות על "וימררו את חייהם". אפשר כי **צֹאן עִם־חִלְבֵּי כָרִים** – קדמא ואזלא השני הוא כעין כלל בכל הלכה לגופה ועליו נדרשים במידות פרטי ההלכה המסוימת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: **אנתנ**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפאא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפאא** – יבק' שעשועה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפאא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפאא** – קבוצה שמעמיתם חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בדי' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4 ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשיאם** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; **פאר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.8 דברים האזינו לבא (התשע"ט-התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

דברים האזינו לבב: יערף כמטר לקחי תגל כפטר לקחי פשעיהם עליהם וקרביבים עליהם

מלת **יערף** משמעה חיתוך והשימוש בה בענין גשם מביא ללימודים היוצאים מפשט הכתוב כולו בענין גשם. **[תורה תמימה (=ת"ת)]** מביא לימודים אחדים מתנאים שונים על **(לב,ב) יערף כמטר לקחי** שתבנית טעמיו – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני לימודים. לימוד אחד בקשר לגשם מהפך פשטא בתפקיד שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. ואלו הלימודים בהם לימוד התורה מומשל לגשם. יש לימוד תורה שהוא כמו גשמי ברכה לאדמה כך הוא ברכה ללומד לשמה, זה הלימוד של רבי בנאה, ויש הדרכה ללמד תורה בכללים ואח"כ בפרטים כמו שטיפת גשם מתבקעת לטיפין, זה הלימוד של רבי יהודה. ויש לימוד המקשר בין פשט המלה **יערף** ובין לימוד התורה שהוא יוצא מהפשט ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר, **יערף** במשמע **(דב' שפ' כא,ד) וערפרי עם אתהעגלה**. מה עגלה ערופה מכפרת על שפיכות דמים אף דברי תורה מכפרים על שפיכות דמים^(ספרי) **(ספרי)** ו-ר' ברכיה מוציא מפשט המלה **יערף** כחיתוך ודורשו כעורף ואז מקשרו לפשט הכתוב בגשם

(לימוד א) [תורה תמימה (=ת"ת)] (דב' הא' לב,ב) יערף וגו' – תניא, היה רבי בנאה אומר, כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות, שנאמר **(לב,ב) יערף כמטר לקחי**, [אין לקח אלא תורה, שנאמר **(משלי ד,ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אלהיכם**], ואין עריפה אלא הריגה, שנאמר **(דב' שפ' כא,ד) וערפרי עם אתהעגלה**^(ט) **[תענית ז' א']**: **[תו"ת הערה ח]** נראה הבאור משום דכמו שהמטר הוא ברכה לעולם בעת הדרשו כך הוא נחשב לקללה כשיורד שלא בזמנו כגון בשעת קציר וכדומה, כנודע. ואפשר לתאר ירידתו בזמנו בתואר ירידה לשמה, כלומר, לשם הדרישה והצורך לו, והירידה שלא בזמנו - ירידה שלא לשמה, ולכן אמר מקודם לזה בגמרא כאן כל העוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים שנאמר **(משלי ג,יח) עין חיים היא לפתוחים ביה**, וכמו המטר היורד בעתו ובזמנו, דהיינו ירידה לשמה, כמש"כ מביא ברכה לעולם, וכנגד זה אמר דהלומד שלא לשמה נעשית לו סם המות, והיינו כמטר היורד שלא בזמנו, דהיינו שלא לשמו, מביא קללה לעולם, ומסמיך זה על הלשון **(לב,ב) יערף כמטר לקחי**, כמבואר. ואמנם יש להעיר במה שאמר מקודם כל העוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים, ומסמיך זה על הפסוק **(משלי ג,יח) עין חיים היא לפתוחים ביה** ועוד על פסוקים שונים, למה אינו מסמיך אותו המאמר ג"כ על פסוק זה שלפנינו ולפרש יערף מענין ברכה, מלשון **(דב' וחה"ב לב,ב) אף שמי יערפו טל** (פירוש ברכה), **(משלי ג,ב) וישקהו ירעפוטל**, והיו לפי"ז שני הענינים נסמכים בפסוק אחד, ועפ"י הבאור שכתבנו. וצ"ל דלא ניחא ליה לפרש הלשון יערף בשני מובנים בענין אחד (טט: אבל תבנית הטעמים מרמזת לשני ענינים). ועיין מש"כ להלן אות י"ט:

(לב,ב) יערף כמטר לקחי – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני לימודים, מהפך פשטא בתפקיד שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. **(לימוד א)** היוצא מהפשט כרבי בנאה שהפסוק **ממשיל** לימוד התורה למטר כשם שהמטר הוא ברכה לעולם בעת הדרשו כך הוא נחשב לקללה כשיורד שלא בזמנו. **הנמשל** ללומד תורה כל העוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים שנאמר **(משלי ג,יח) עין חיים היא לפתוחים ביה**, וכמו המטר היורד בעתו ובזמנו, דהיינו ירידה לשמה, כמש"כ מביא ברכה לעולם, וכנגד זה אמר דהלומד שלא לשמה נעשית לו סם המות, והיינו כמטר היורד שלא בזמנו, דהיינו שלא לשמו, אמנם **[תורה תמימה]** העיר "וצ"ל דלא ניחא ליה לפרש הלשון יערף בשני מובנים בענין אחד" (טט: אבל תבנית הטעמים מהפך פשטא זקא-קטן, מעמידה שני מובנים במלת **(לב,ב) יערף** – גשם ברכה לעומת גשם קללה)

(לימוד ב) היוצא מהפשט כרבי יהודה שהפסוק **ממשיל** איך ללמוד את התורה, בכל נושא קודם בכללות הענין ואח"כ בפרטי הענין. **[תורה תמימה] (דב' הא' לב,ב) יערף וגו'** – תניא, היה ר' יהודה אומר, לעולם הוי כונס דברי תורה כללים ומוציאם פרטים, שאם אתה כונסן פרטים מיגעין אותך ואינך יודע מה לעשות, שנאמר **(לב,ב) יערף כמטר לקחי** [אין לקח אלא תורה, שנאמר **(משלי ד,ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אלהיכם**], ואין עריפה אלא לשון כניסה. משל לאדם שהלך בדרך וצריך מאה זוז, אם נוטלן בפרוטות מיגעין אותו, אבל אם מצרפן לסלעים פורט ומוציא בכל מקום שירצה^(ספרי): **[תו"ת הערה ח]** הכונה, כי בכלל מצות התורה פרטיהם נכנסים תחת סוג כללי אחד, למשל מצות שבת נכנסת בסוג כללי אחד מאבות מלאכות וכל אב נפרט לכמה תולדות דומות לו, וכן ענין טומאה בכלל מסתעף לכמה פרטים ראשון לטומאה, שני ושלישי לטומאה, ודברים שמקבלים ואין מקבלים טומאה, וכדומה, וכן כמה וכמה מצות. ואם נתחיל ללמדן מפרטיהן אנו מתיגעין ולא נעמוד על ברורן, משא"כ אם נקבע כללים כללים. ומפרש **יערף** מלשון בקיעה וחתיקה, [כמו **(דב' שפ' כא,ד) וערפרי עם אתהעגלה**], והיינו שהתורה יסודה כללים והמה יבקעו פרטים פרטים, והמשיל זה למטר שרבו מים בכמות גדולה מתבקע לטיפין טיפין. וגם יש לפרש כונת הדרשה עפ"י מ"ש אין תורה נקנית אלא בסימנים וזהו מפני שעי"ז זה נתפס הענין בזכרון קיים [עי"ז מ"ש לעיל סוף פרשה וילך בפסוק שימה בפיחם]. ומפרש יערף כמו יצרף, שע' וצ' מתחלפין, כמו ארעא ארץ, רבע - רבץ, ועוד:

(לימוד ג) [תורה תמימה] (דב' הא' לב,ב) יערף וגו' – תניא, ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר, יערף במשמע **(דב' שפ' כא,ד) וערפרי עם אתהעגלה**. מה עגלה ערופה מכפרת על שפיכות דמים אף דברי תורה מכפרים על שפיכות דמים^(ספרי) **[תו"ת הערה ט]** נראה דערך הכפרה ע"י דברי תורה היא כעין כפרה אשר ע"י עגלה ערופה, והיינו על כלל ישראל מטעם ערבות ורק ברציחה שלא נודעה וכמו בע"ע כמבואר ס"פ שופטים, או גם ברצח ידוע רק שאי אפשר לדונו כגון שלא אתרו ביה, וכעין מ"ש בזבחים פ"ח ב' בענין דכתונת של כה"ג מכפרת על שפיכות דמים יעו"ש. אבל ברצח עצמו אין שייך לומר שדברי תורה יכפרו עליו. ומ"ש בסוטה כ"א א' תורה אגונא מגני ומצלא, היינו רק שמגנת מן היסורין ומצלת מן מכשול שלא יבא לידי חטא וכן אין הצבור מתכפר בד"ת ברצח בר קטלא, אם לא דנוהו, כמש"כ (ס"פ מסעי) ולא רץ לא יכפר לדם כי אם בדם שופכו:

(לימוד ד) [תורה תמימה] (דב' הא' לב,ב) יערף כמטר לקחי - א"ר ברכיה, כתיב **(לב,ב) יערף כמטר לקחי**, [מכיון שכפו ערפן לתשובה מיד הגשמים יורדים]^(ט) **[ירושלמי תענית פ"ב ה"א]**: **[תו"ת הערה יא]** לרמז ואסמכתא הוציא המלה **יערף** מפשטה (לירידת גשם) למובן עורף להורות כי לירידת גשמים צריך רחמים מרובים וכפיית עורף לתשובה. ויתכן דדייק לדרוש כן מדלא כתיב הפעל הרגיל אצל מטר, ירוה, תמטיר, וכדומה. וע"ע לפנינו בפ' בראשית בפסוק **(בר' ב,ו) ואז עגלה מודהארץ והשקה את קלפי פגיהאדמה**: באה ג"כ דרשה בענין זה:

לימודים אחרים עוסקים בפשט הכתוב בענין גשם.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצואתו האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תמצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשירי לגולל; תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממטיים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – כד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; זקף-קטן – 2; זקף-גולל – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גוללה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא'ם אחר'ם בתושבע"פ.

דברים האזינו לבג, כ' שם ה' אקרא הבו גדר לאלהינו:

דברים עקב ח,י: ואכלת ושבעת וברכת אתה' אלהיך על-הארץ שהטבה אשר גמולך:

[בבלי ברכות כא,א] אמר רב יהודה: מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה - שנאמר: **(דב' עקב ח,י) ואכלת ושבעת וברכת.** מנין לברכת התורה לפניו מן התורה - שנאמר: **(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' אקרא הבו גדר לאלהינו:** (רב יהודה לימד על שתי ברכות מן התורה, לכאורה בלי קשר. ועל כך) אמר רבי יוחנן: למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר (ויסביר בהמשך), וברכת המזון לפניו מן ברכת התורה מקל וחומר; ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר (ויסביר בהמשך): (הצגת הקל וחומר הראשון) ומה מזון שאינו טעון לפניו - טעון לאחריו (זה הכתוב **(דב' עקב ח,י)**), תורה שטעונה לפניו (זה הכתוב **(דב' הא' לב,ג)**) - אינו דין שטעונה לאחריה; (הצגת הקל וחומר השני) וברכת המזון לפניו מן ברכת התורה מקל וחומר: ומה תורה שאין טעונה לאחריה - טעונה לפניו (זה הכתוב **(דב' הא' לב,ג)**), מיון שהוא טעון לאחריו - אינו דין שיהא טעון לפניו. איכא למפרך (יש מקום לדחות את שני הקל וחומר): מה למזון - שכן נהנה: (לכן מברך אחריה, ואילו בתורה אינו לו הנאת הגוף לכן דוחה את הקל וחומר הראשון), ומה לתורה - שכן חיי עולם (לכן מברך לפני הקריאה בתורה, ואילו המזון אינו לחיי העולם הבא אלא להנאת הגוף לכן אין סיבה שיברך לפני וכך דוחה את הקל וחומר השני) ! ועוד, תנן (יש משנה מפורשת): על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו! תיובתא (על הקל וחומר של רבי יוחנן).

[בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות כא,א] חייב אדם לברך ברכת התורה קודם קריאה שני **(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' אקרא הבו גדר לאלהינו:** אבל לאחריה אין חייב לברך בה מן התורה אלא מדברי סופרים והפך הדברים במזון שברכה לאחריה מן התורה ושלפניה מדברי סופרים:

(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב.

(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' – טפחא בתפקיד כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה אקרא

קבוצת הפרטים העשויה להתרחב היא הנסיבות ל-**אקרא** בציבור **(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' .** מצאנו לפחות ארבע נסיבות כלהלן.

(א) טט: "ברכו וגו'" לפני קריאת שמע בתפילה בציבור של 10 (ב) ע"פ **[רמב"ם תפילה ונשיאת כפים פ"ב,ה"ה]** "ברכו את ה'

המבורך" לפני קריאת תורה בציבור של 10 (ג) ברכת התורה לפני הקריאה בה בציבור של 10. **(ד) [בבלי ברכות מה,א] משנה**

(ברכות פ"ז,מ"א). שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן. **גמרא.** מנא הני מילי? אמר רב אסי: דאמר קרא **(תה' לד,ד) גדר לך' אפי**

וגרמקמה שמו יתדו: רבי אבהו אמר מהכא: **(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' אקרא הבו גדר לאלהינו:** ברכת הזימון בשלושה סועדים

ביחד "רבותי נברך" "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם" המזמן חוזר "יהי שם וגו'" המזמן אומר "ברשות ... נברך (בעשרה

"אלקינו") (ב-3 – 9) שאכלנו משלו" המסובין עונים "ברוך (ב-10 אלקינו) (ב-3 – 9) שאכלנו משלו ובטובו חיינו". המספר

שלושה נלמד מכך ש-**(דב' הא' לב,ג) הבו גדר** – (אתנה) מרכא טפחא, הוא כעין מידת סמוכים לרישא של הפסוק, שבו נאמר **אקרא**

הוא המזמן **הבו גדר** – מלת "הבו" ברבים, ומיעוט רבים שניים. ס"כ שלושה לזימון.

(דב' הא' לב,ג) כ' – תביר מחלק בקבוצת הפרטים – הנסיבות ל-(דב' הא' לב,ג) כ' שם ה' אקרא** בציבור. הנסיבות לעיל (א) (ב) (ג) הן רק בנוכחות לפחות עשרה גדולים. ואילו ל-**(ד) ברכת הזימון** מספיק שלושה גדולים.**

אופן אחר של חלוקה ע"פ טעם **(דב' הא' לב,ג) כ' – תביר** הוא במענה הציבור ל-**אקרא** בציבור. בנסיבות (א) (ב) (ד) הציבור אומר מעין האמירה של האומר. ואילו ב-**(ג)** ברכת התורה, הציבור עונה "אמן" בלבד.

(דב' הא' לב,ג) אקרא – אתנה כמגביל את הנסיבות (א) – (ד) רק כאשר יש ציבור, ל-(ד) 3 לפחות, ל-**(א) (ב) (ג) 10 לפחות.******

עיון נוסף ב-(ד) ברכת הזימון **(דב' הא' לב,ג) לאלהינו** – סלוק כמגביל, ברכת זימון רק לשלושה שאכלו פת ולא פירות, בשיעור אכילה****

בתוך פרק זמן של אכילת פרס. ועוד הגבלות **[משנה ברכות פ"ז, מ"ב]** [*] נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם עד כמה מזמנין עד כזית ר' יהודה אומר עד כביצה: **[רמב"ם ברכות פ"ה,ה"ב]** שלשה שאכלו פת כאחד חייבין לברך **ברכת הזימון** קודם ברכת המזון, ואי זו היא ברכת הזימון אם היו האוכלים משלשה עד עשרה מברך אחד מהם ואומר נברך שאכלנו משלו והכל עונין ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו, והוא חוזר ומברך א ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

[שאלות דרב אחאי פרשת יתרו שאילתא נא] ברם צריך אילו כי תלת דקבעי ואכלי פירות בהדדי מהו לאזמוני וברוכי בהדדי מי אמרינן כיון דקבעי מברכין ברכת הזימון או דילמא קביעותא דפירי לאו קביעותא הוא ת"ש דאמר רבה בר חנה זימנא חדא הוה קאמינא קמייה דרב אמי ורב אסי ואייתו לקמייהו כלכלה דפירי ואכלי כי לא משו ידיהו ולא יחבו לי וביכרו חד וחד לחודיה שמע מינה תלת שמע מינה דאין נוטלין ידיים לפירות ושמה מינה אין זימון לפירות וש"מ שני שאכלו מצוה ליחלק.

[רמב"ם ברכות פ"ה,ה"ז] נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם אבל מזמנין לעצמן, ולא תהא חבורה של נשים ועבדים וקטנים מפני הפריצות, אבל נשים מזמנות לעצמן או עבדים ה לעצמן ובלבד שלא יזמנו בשם, אנדרוגינוס מזמן למינו ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים מפני שהוא ספק, והטומטום אינו מזמן כלל, ו קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו ואף על פי שהוא כבן שבע או כבן שמונה, ומצטרף בין למנין שלשה בין למנין עשרה לזמן עליו, והעכו"ם אין מזמנין עליו.

עיון נוסף ב-(א) (ב) (ג) הקשור לקריאת תורה. נתחיל מ-**[רמב"ם תפילה ונשיאת כפים פ"ב,ה"ה]** כל אחד ואחד מן הקורין פותח א ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא בו, ואח"כ אומר ברכו ב את יי המבורך ג וכל העם עונין ברוך ה' המבורך לעולם ועד, וחוזר ומברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי נתן התורה, וכל העם עונין אמן, ואחר כך קורא עד שישלים לקרות גולל הספר ומברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה יי נתן התורה. **[כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פ"ב,ה"ה]** כל אחד ואחד מן הקורין וכו'. (בבלי מגילה ל"ב,א). ת"ר פותח ורואה גולל ומברך וחוזר ופותח וקורא דברי ר"מ. רבי יהודה אומר פותח ורואה ומברך וקורא. פי' שפותח ורואה אותו פסוק שיש לו להתחיל ולקרות וגולל ס"ת ומברך ברכת התורה לפני קריאתו וחוזר ופותח וקורא דר"מ. ואמרינן בגמרא דטעמא דר"מ כדי שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה ואיפסיקא בגמרא הלכה כר' יהודה ואף על פי כן כתב רבינו שבסוף גולל ואחר כך מברך משום דס"ל ז"ל דע"כ לא פליג רבי יהודה אלא בתחלה דצריך למטרטח לגלול והדר לפתוח ולקרות אבל בסוף דאין שם טורח יותר גולל ואחר כך מברך דמהיות טוב אל תקרי רע כנ"ל אחר כך מצאתי שבמסכת סופרים פי"ג כתוב כדברי רבינו והוא מהטעם שכתבתי:****

אקרא **(דב' הא' לב,ג) ב- שם ה' – טעם מלת אקרא אתנה בתפקיד הגבלה. אפשר שמרמו לשיטת רבי מאיר פותח ספר התורה ורואה**

גולל ומברך ברכת התורה וחוזר ופותח וקורא,

[הגהות מיימוניות הלכות תפילה ונשיאת כפים פ"ב,ה"ה] [א] כר' יהודה בפרק בני העיר ודלא כר"מ דאמר פותח ורואה גולל ומברך כו' וכן פסק

ר' זירא אמר רב מתנא אמר שמואל הלכה פותח כו' עכ"ל: [ב] כר' ישמעאל ודלא כר' עקיבא דלא אומר המבורך עיין בפרק ג' שאכלו ע"כ:

[ג] וראוי לומר ברכו את השם ושאר ברכות אלו בקול רם שישמעו העם ויענו אחריו כאשר בארתי לעיל בפ"ז בהג"ה שבהלכה ט"ז

ע"ש: [ג'] כתב שם הטור וה"ר יהודה אלברצלוני כתב בשם רבינו סעדיה גאון אף על פי שאומר המבורך ואינו מוציא עצמו מן הכלל

צריך להחזיר עצמו לכלל לגמרי (אלא כאשר מסיים הציבור ברוך ה' המבורך לעולם ועד) ולומר (הקורא יאמר) ברוך ה' המבורך וכו' ע"ש:

(לב,ג) הבו גדר – מרכא טפחא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב. כאן כפירוש **[הגהות מיימוניות] ראוי לומר בקול רם .**

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצותך האמנתי – תהלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשועות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהקר פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; תביר ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.9 דברים האזינו לבא (התש"פ-התשפ"א)

דברים האזינו לבט: פ' חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו: [ספרי דברים האזינו פיסקא שיב]

(דב' הא' לבט), משל למלך שהיה לו שדה ונתנה לעריסים התחילו עריסים גונבים אותה נטלה מהם ונתנה לבניהם התחילו להיות רעים מן הראשונים נטלה מבניהם ונתנה לבני בניהם חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים נולד לו (למלך) בן אמר להם צאו מתוך שלי אי אפשי שתהיו בתוכה תנו לי חלקי שאהיה מכיר, כך כשבא אברהם אבינו לעולם יצאת ממנו פסולת ישמעאל וכל בני קטורה בא יצחק לעולם יצאת ממנו פסולת עשו וכל אלופי אדם חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים וכשבא יעקב לא יצאת ממנו פסולת אלא נולדו כל בניו כשרים כענין שנאמר (בר' תול' כה,כו) וַיַּעֲקֹב אִישׁ מִסְּאֵב אֶהְלִים: (ספרי דבי רב, הרב דוד פארדו, מפרש התוספתא) הנמשל האריסים מוציאים פירות שיש בהם חלק המלך וחלק האריסים בערבוביא, דמסטרא דקדושה אומה ישראלית מעורבת בין הנשמות של הסט"א, שעירב נפשות ישמעאל ובני קטורה דמצד הרע בנשמת אברהם כדי לגנוב מקדושתו, וכן ביצחק עשו ואלפז. כשנולד יעקב הבן החביב, כה,כו) וַיַּעֲקֹב אִישׁ מִסְּאֵב אֶהְלִים בלא פסולת שלא היה בהם כח לערב מצד הרע. אמר המלך לסט"א צא משלי כי אי אפשי שתהיו בתוכה, קחו לכם חלקכם מן הפירות, היינו אומות העולמואני אטול חלקי מבורר ומתוקן, שאין בו תערובת רע).

מהיכן המקום מכיר את חלקו מיעקב שנאמר (דב' הא' לבט) פ' חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו: ואומר (תה' קלה,ד) פ' יעקב פתח לו ג' ועדין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקדוש ברוך הוא בחר ביעקב אם יעקב בחר בהקדוש ברוך הוא תלמוד לומר (תה' קלה,ד) וַיִּשְׂרְאֵל לִסְגָּלָתוֹ: ועדין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקדוש ברוך הוא בחר לו ישראל לסגולתו ואם ישראל בחרו בהקדוש ברוך הוא תלמוד לומר (דב' ראה יד,ב) וַיִּבְרָךְ בְּתָרְוֹ הוּא לְהַנִּית לֹא לְעַם סְגָלָהּ ומנין שאף יעקב בחר בו ביה שנאמר (ירמיהו יז,טז) וְאֵלֶּיךָ אֶלְהָהּ תֵּלֵךְ יַעֲקֹב. (דב' הא' לבט) יעקב חבל נחלתו: אין חבל אלא גורל שנאמר (תה' טז,ו) חֲכָלִים גְּפֻלְרֵי פְנַעְמִים ואומר (יהושע יז,ה) וַיִּפְּלוּ חֲכָלֵי־מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה [ואומר] (יהושע יט,ט) מִחֲקֵל בְּנֵי יְהוֹדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן דבר אחר מה חבל זה משולש כך היה יעקב שלישי לאבות וקבל שכר כולם כשנולד אברהם מהו אומר (משלי יז,י) וְאָחַז לְצִרְהָ וַיִּגְדֵּל: וכשנולד יצחק מהו אומר (קהלת ד,ט) טוֹבִים הַשְּׂנַיִם מִיֶּבֶתֶד וכשנולד יעקב מהו אומר (קהלת ד,יב) וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בְמִהְרָה יִתְמָק: סליק פיסקא (ספרי דבי רב, הרב דוד פארדו) ואומר (תה' קלה,ד) פ' יעקב פתח לו ג' יש לפרש כי יעקב בחר לו את יה לעבדו ולא לזולתו ואם יהיה פירוש הכתוב כך אין מזה לתמוה אם אחר-כך הקב"ה אוהבן כי שורת הדין כך. מאחר והם פסלו כל העבודות זרות ובחרו להם עבודת הקב"ה דינא הוא, שהקב"ה יבחר בהם ת"ל (דב' ראה יד,ב) וַיִּבְרָךְ בְּתָרְוֹ הוּא לְהַנִּית לֹא לְעַם סְגָלָהּ בתחלה, אע"פ שהיית בטומאת מצרים (דב' וא' ד,לד) גוֹי מְקַרְבַּב גוֹי הרי זו עבודה נפלאה ומנין שאף ישראל אחר-כך פסלו כל העבודה זרה ובחרו בהקב"ה שנאמר (ירמיהו יט,טז) וְאֵלֶּיךָ אֶלְהָהּ תֵּלֵךְ יַעֲקֹב. אלא יוצר הכל הוא שבחר בו יעקב. ומה שאמר (משלי יז,י) וְאָחַז לְצִרְהָ וַיִּגְדֵּל: על אברהם נראה דרדיש "אח" לשון אחיחי שאיחה את כל העולם להרחיק הצרה דהיינו עבודה זרה ולעבוד לקב"ה כמו שכתוב (בר' לך יב,ה) וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשָׂה בְּתֶרְנוֹ וְמָה שִׁכַּחַת עַל יִצְחָק (קהלת ד,ט) טוֹבִים הַשְּׂנַיִם דהשתא אתחזק צד הקדושה למ"ד, בתרי (שאחרי שתי פעמים) הויא חזקה אבל כשנולד יעקב הא לכולי עלמא הויא חזקה.

ב- (דב' הא' לבט) בְּהַנְחֵל עֲלֵיוֹן נוֹיִם. לימד כי ה' הנחיל נחלות לאומות העולם לפחות שבעים אומות עיקריות כנגד מספר ע' יורדי מצרים יחד עם יעקב. ולא סיפר מי ינהלם. בכתוב (דב' הא' לבט) פ' חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו: מלמד כי ה' קשר עצמו לבני שלושת האבות אברהם יצחק ויעקב, אחרי נפוי חלקים לא ראויים מהם. (דב' הא' לבט) פ' חלק ה' – תביר מרכא טפחא, (דב' הא' לבט) פ' חלק ה' – מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים המורחבת וממעט ממנה כל מי שלא רצה ללכת בדרך האבות, המדרש מכנס פסולת באבות, כמו ישמעאל, בני קטורה, עשוי ובני כל אלו. (דב' הא' לבט) פ' חלק ה' – טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו (דב' הא' לבט) עמו מרמז כי אברהם יצחק ויעקב פסלו עבודה זרה ובחרו עבודת ה', כך דרשת [ספרי דברים האזינו פיסקא שיב] ו- [מדרש תנאים] ופי' [הרב דוד פארדו] (דב' הא' לבט) עמו – אתנח מגביל שרק בני יעקב הם עם ה' מבחירת ה' בס, כדרשת [ספרי דברים האזינו פיסקא שיב] ו- [מדרש תנאים] ואומר (תה' קלה,ד) פ' יעקב פתח לו ג' ועדין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקדוש ברוך הוא בחר ביעקב אם יעקב בחר בהקדוש ברוך הוא תלמוד לומר (תה' קלה,ד) וַיִּשְׂרְאֵל לִסְגָּלָתוֹ: ועדין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקדוש ברוך הוא בחר לו ישראל לסגולתו ואם ישראל בחרו בהקדוש ברוך הוא תלמוד לומר (דב' ראה יד,ב) וַיִּבְרָךְ בְּתָרְוֹ הוּא לְהַנִּית לֹא לְעַם סְגָלָהּ ומנין שאף יעקב בחר בו ביה שנאמר (ירמיהו יט,טז) וְאֵלֶּיךָ אֶלְהָהּ תֵּלֵךְ יַעֲקֹב. (דב' הא' לבט) יעקב חבל נחלתו: פי' [הרב דוד פארדו] (דב' ראה יד,ב) וַיִּבְרָךְ בְּתָרְוֹ הוּא לְהַנִּית לֹא לְעַם סְגָלָהּ בתחלה, אע"פ שהיית בטומאת מצרים (דב' וא' ד,לד) גוֹי מְקַרְבַּב גוֹי נציג את הכתוב בהרחבה (דב' וא' ד,לד) לְבוֹא לְקַחַת לֹא גוֹי מְקַרְבַּב גוֹי

דברים ואתנח ד,לג – לד: [לג] הַשְּׂמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר־שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ נְחִי: [לד] אֲוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לֹא גוֹי מְקַרְבַּב גוֹי בְּמִסַּת בְּאֵתָת וּבְמִוִּפְתָּיִם וּבְמִלְחָמָה וּבְיַגְדֵּי תַּנְקָה וּבְצִוְעֵי נְטוּיָהּ וּבְמוֹרָאִים נְדָלִים כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לְכֹס ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךְ: אֲוֹ - מונח פסק – כעין מידה י"א מל"ב מידות לר' אליעזר בר' יוסי הגלילי - סדור שנחלק [רש"י] (דב' וא' ד,לד) אֲוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים - הכי עשה נסים שום אלוה . בקריאה ללא פסק זה פשוטו של מקרא, מלת נסה משמעה האם איזו שהיא עבודה זרה נסתה – השתדלה לעשות משהו שאינו כדרך הטבע. בקריאה עם פסק מלת נסה משמעה נס היינו שנוי בדרך הטבע. טעם פסק גם בתפקיד של העברת תכונה או משמעות מצד שמאל של הפסק אל צד ימין של הפסק, כאן מעביר משמעות נס אל מלת "או"

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָאָא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפָאָא = טרָאָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפָאָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָאָא תביר טפָאָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפָאָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפָאָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-3; רביע-4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... חצוי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

וכאשר נקשור בין כל הפסוק (דב' וא' ד, לג) **הַשְׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ פְּאֶשֶׁר-שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ נִיחִי**: ובפרט הסיפא של (דב' וא' ד, לג) **נִיחִי** ובין הרישא של (דב' וא' ד, לד) **אָזוּ** במשמעות נס מתקבל פירוש שההישארות בחיים אחרי שמיעת קול א-להים הינה נס, שנוי מדרך הטבע. כי שמיעת קול א-להים גורם למיתה.

דברים ואתחנן ד, לד:

**אָזוּ הִנֵּה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לּוֹ גוֹי מִקִּרְבִּי גוֹי
בְּמִסַּת בְּאֵתָת וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְכַזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים
כְּכֹל אֶשֶׁר-עָשָׂה לְכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְוֹתַי לְעִינֵיכֶם:**

(דב' וא' ד, לד) **לְבוֹא** – תלישא-גדולה – בתפקיד לימוד אלפניו ובתפריד לימוד לאחריו.. כאן כעין מחיצה של בחינה נעלה. ביאר [ספרי **דבי רב, הרב דוד פארדון**] שיש הדדיות בחירה, ה' בחר בישראל לחלקו ובארץ-ישראל לנחלתו מכל הבריאה שברא, ושלשה האבות ובניהם פסלו העבודה זרה ובחרו בעבודת ה'.

(דב' וא' ד, לד) **לְקַחַת** – קדמא בתפקיד מהבריאה הייתה כוונת ה' שיהיה הוא מלך ויהיה לו עם שיעבוד אותו

(דב' וא' ד, לד) **לּוֹ גוֹי מִקִּרְבִּי גוֹי** – מונח זרקא מונח סגול, תפקיד זרקא סגול כמוסיף או גורע ממין הענין על הענין. כל מונח מוסיף דרשה נוספת בתפקידים אלו. כאן מחטא אדם הראשון ועוד מצאצאיו התפתחה עבודה זרה בעולם וחטאים ועוונות שהצרכו תהליך נפוי כדי שיתגלה אברהם אבינו ואחריו יצחק ויעקב שיקימו אומות מבין האומות שרוצה וראויה לעבוד את ה' וה' ירצה ויבחר בה להיות חלקו ונחלות בבריאה.

[מדרש תנאים] (דב' הא' לבט) כִּי תִלַּק ה' עִמּוֹ, ד"ה

את מוצא בשעה שירד הקדוש ברוך הוא לסיני ירדו עמו מחנות מחנות של מלאכי השרת שנ' (תה' סח, יח) **רָכַב אֱלֹהִים רֶבַתִּים אֶלְפֵי שַׁנְאָן** ומשם בחרו להן אומות העולם אלהות לה' למלך שהיה נכנס למדינה והכל נכנסין עמו הפרכין דוכסין ואסטרלטיין יש שעשה לו פטרון הפרכוס ויש שעשה לו פטרון דוכוס ויש שהיה עושה פטרון שר צבא: פקח אחד היה שם אומ' כל אלו תחת רשותו של מלך הן ואינן יכולין למחות בידו אבל הוא יכול למחות בידן איני בוחר לי פטרון אלא המלך שהוא יכול למחות בידן שלכולן כך בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא בסיני בחרו להן אומות העולם אלהות יש מהן שבחר לחמה ויש מהן שבחר ללבנה ומהן שבחר לכוכבים ולמזלות ומהן שבחר למלאכים וכן משה אומ' לישראל (דב' וא' די, ט) **וּפְרַתְשָׁא עֲלִיזָה שְׁמִימָה ... אֶשֶׁר תִּלַּק ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲתָם לְכָל הַעַמִּים** מה אמ' ישראל להקב"ה מכל אותן אלהות לא בחרנו אלא לך (איכה ג, כד) **תִּלַּק ה' אֱמֶרְהָ נַפְשִׁי** ואף הקדוש ברוך הוא אמ' להן אין חלקי אלא ישראל לכך נאמ' (דב' הא' לבט) **כִּי תִלַּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:**

הסבר לנאמר (תה' סח, יח) **רָכַב אֱלֹהִים רֶבַתִּים אֶלְפֵי שַׁנְאָן** ומשם בחרו להן אומות העולם אלהות **שמות כי תשא לב, כג:**

וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי-יָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֵאמֹר יָרְעֵנוּ מִה-הַיְהוָה לֵאמֹר:

[רמב"ן] ... והנה אהרן הוא אשר הוציא הצורה הזאת, כי הם לא אמרו לו מה יעשה, **שור או כשב או עז** (ע"פ וי' כב, כז) וזולתם, וזהו מאמר החכמים שאמרו (סנה' ג, א): מלמד שאור לאלוהות הרבה; כי הם לא ידעו במה יבחרו ואיזה הטוב להם. והכוונה לאהרן היתה, מפני שישראל היו במדבר **תָּרַב שְׁמִמָּה** (ע"פ יח' כט, ז), והחרבן ושמות עולם יבאו מן הצפון, כדכתיב "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ" (יר' א, יד) - שאין הכונה במלך בכל בלבד, כאשר יראה בנגלה מן הכתוב, אבל כי מן השמאל תבא מדת הדין לעולם, להשיב על כל יושבי הארץ כרעתם. והנה במעשה המרכבה "פני שור מהשמאל לארבעתם" (בנוסחתי: לארבעתן; ע"פ יח' א, ז), ולכן חשב אהרן, כי **המחירב** - יורה דרך מקום החרבן, כי שם כחו הגדול, ובהיותם עובדים שם לאל, יערה רוח ממרום (ע"פ יש' לב, טו) כאשר נאצל על משה; והוא שאמר: "חג לה' מחר" (להלן, ה) - שהיו העבודה והזבחים לשם המיוחד, להפיק רצון ממנו אל בעל הצורה, כי בהיותה לפניהם יכנון אל ענינה. **ורבותינו** למדו אותנו הענין הזה והם שגלו סודו, אמרו (שמ"ר ג, ב): **רָאָה רְאִיתִי אֶת-עֲנִי עֲמִי** - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות; אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקרובין (ג"א קרונין) שלי, שאתן להם את התורה, שנאמר (תה' סח, יח) **רָכַב אֱלֹהִים רֶבַתִּים אֶלְפֵי שַׁנְאָן**, ושומטין אחד מן **טטרא** מולין שלי, שכתוב (יח' א, ז) **וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׁמָאוֹל**, ומכעיסין אותי בו. 'טטרא מולין' - ארבע פרדות; 'טטרא' בלשון יון 'ארבע', כמו שאמרו (נזיר ח, ב): טטראגון - ארבע; 'מולין' - פרדות, כמו 'מולאות של בית רבי' (ראה שבת נב, א); משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. וביקרא רבה' (ויק"ר יג), שאמר אהרן: מתוך שאני בונה אותו, אני בונה אותו לשמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמ' תשא לב, ה) **וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר תֵּן לְה' מִחָר**: - חג לעגל מחר' אין כתוב כאן, אלא "לה'".

ע"פ פי' [רש"י] לכתוב **אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ** משמעות **עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים** - אלהות הרבה איוו להם (ראה [סנה' סג, א]). מיעוט אלהים זה שניים, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב **עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים** - מונח רביע מרמזת להרבה, וע"פ רמב"ן עשו הצורה כאחת מארבע חיות המרכבה לכיון בעבודתם אל ענינה.

ע"פ פי' [רמב"ן] מלת (שמ' תשא לב, א) **אֱלֹהִים** - רביע, כתובה באותו טעם כמו מלת (תה' סח, יח) **אֱלֹהִים** - רביע, ולידה מלת **רָכַב**

המרמזת אל המרכבה הא-לקית ו- משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. ודרשת רבותינו שהעם שומטין אחד מן **טטרא** מולין שלי, שכתוב **וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׁמָאוֹל** (יח' א, ז), ומכעיסין אותי בו. 'טטרא מולין' - ארבע פרדות; 'טטרא' בלשון יון 'ארבע', **אֱלֹהִים** - רביע, טטרא בלשון יון ארבע, רמז ל- **וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׁמָאוֹל** (יח' א, ז), שהוא אחד מארבע חיות הנושאות המרכבה הא-לקית. ולפי [מדרש תנאים] (דב' הא' לבט) **כִּי תִלַּק ה' עִמּוֹ** הגלוי האלקי במתן תורה השפיע על אומות העולם ומשם בחרו להן אומות העולם אלהות. אפשר שיש להם הכרה בה' ומן עבודתו בשיתוף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערה: אנתה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטת חלק מפרטיה מענין מסוים; מכה-בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

משכרות את האדם כיון:

[מנורת המאור, אבותה יצחק, ע' 21 אוצר החכמה] ... וכמו שהאדם במזונו צריך פעמים ביום הלחם והרבה פעמים המים, לקיום גופו ובריאותו, גם כן לקיום הנפש צריך מענייני המצות בומנים ידועים ומענייני האגדות בכל עת, לפי שהם צריכין לשניהם להתמיד הנפש ולקיום הגוף; וגם דברי אגדה צריכין להמשיך לבו של אדם לכל עצה טובה. כדגרסינן במסכת שבת פרק רבי עקיבא (פז,א): רבי יהודה אומר: בתחילה פירש ענשה, כדכתיב: "וישב משה" (שמ' ית' טח), דברים שמשבכין דעתו של אדם. לבסוף פירש מתן שכרה, כדכתיב: "ויגד משה" (שם שם ט) דברים שמושכים לבו של אדם כאגדה.

... בפסוק (תה' כתה) **יִיָּא וְיִיָּא לְבָנָיו אֲלֵי-פַעְלֹתָ ה' וגו'.** רבי יהושע אומר אלו האגדות. ... בספרי פר' עקב דרשו (דב' עקב ח,ג) **יִיָּא עַל-הַלָּחֵם לְבָדוּ יִתְּנֶה הָאֱלֹהִים, זה מקרא, (דב' עקב ח,ג) כִּי עַל-פְּלִימוֹצָא פִּיֶּיהָ יִתְּנֶה הָאֱלֹהִים:** אלו הלכות ואגדות (דב' הא' לבי,ג) **וְשָׁמֹן מִחֲלֵמֵי־צֹר:** זה תלמוד: (דב' הא' לבי,ד) **חֲמַאֲתָא בְּקָר וְחֲלָב צֹאן עִם-חֲלָב כְּרִים** אלו קלים וחמורים וגזירות שוות ודינין ותשובות; **עִם-חֲלָב פְּלִינֹת חֲטָה** אלו הלכות שהן גופי מקרא;

(דב' הא' לבי,ד) **חֲמַאֲתָא בְּקָר וְחֲלָב צֹאן עִם-חֲלָב כְּרִים** – קדמא ואזלא (מונח רביעי) קדמא ואזלא, אפשר כי **חֲמַאֲתָא בְּקָר** – קדמא ואזלא הראשון מלמד על כלל המידות שהתורה והאגדה נדרשות בהן. דרשה הדומה לנדרש ב-זהר-פר' שמות על "וימררו את חיייהם". אפשר כי **צֹאן עִם-חֲלָב כְּרִים** – קדמא ואזלא השני הוא כעין כלל בכל הלכה לגופה ועליו נדרשים במידות פרטי ההלכה המסוימת.

[מת"נ] ד"א (לבי,ג) **יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמוֹתַי בְּמַתֵּי אֶרֶץ** אלו האומות: (לבי,ג) **וַיֵּאֱכַל הַגִּבּוֹרִים שְׂרָי** אלו ארבע מלכיות:

(לבי,ג) **יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמוֹתַי בְּמַתֵּי אֶרֶץ** – פשטא מונח זקף-קטן, שני למודים בפשט כאן ע"פ [פתרון תורה פרשת האזינו עמוד 313] [למוד א] (לבי,ג) **יִרְכְּבֵהוּ עַל-בְּמוֹתַי בְּמַתֵּי אֶרֶץ** וגו', רכיבה היא לשום מלכות, שני' (תה' סו,יב) **הַרְבַּבְתָּ אֲנֹשִׁים לְהֵאֱשָׁנוּ** וגו'. (למוד ב) (לבי,ג) **בְּמַתֵּי אֶרֶץ** גבורי ארץ הם, שהמליכם הקדוש ברוך הוא את ישראל על כל ממלכות ועממים שבארץ ישראל והאכילם ביזת אויביהם.

(לבי,ג) (לבי,ג) **וַיִּנְקְהוּ דְבַשׁ מִסְּלַע** – מהפך פשטא זקף-קטן, שני למודים שלפחות אחד מהם יוצא מהפשט.

[למוד א] ע"פ האומר ב-[מת"נ] (לבי,ג) **וַיִּנְקְהוּ דְבַשׁ מִסְּלַע וְשָׁמֹן מִחֲלֵמֵי צֹר:** אלו הבלשיים שבללו עם המלכות ובאו והחזיקו בארץ ישראל והוציאו אותן מבתיהם והן קשים להוציא מהן פרוטה כצור הזה ובאחרונה ישראל יורשין את נכסיהן ומנחילין לבניהן והן עריבין עליהם כשמן וכדבש: (לבי,ד) **חֲמַאֲתָא בְּקָר וְחֲלָב צֹאן** אלו איפטיקין והגמונין שלהן: (לבי,ד) **עִם-חֲלָב כְּרִים** אלו בליריכין שלהן: (לבי,ד) **וַאֲיָלִים** אלו קינטרונין שלהן: (לבי,ד) **בְּנֵי-בְשָׁן** אלו בני פיקורין המוציאים מביין שניים: (לבי,ד) **וַעֲתוּדִים** אלו סנוקליטין שלהן: (לבי,ד) **עִם-חֲלָב פְּלִינֹת חֲטָה** אלו מטרניות שלהן ובאחרונה ישראל יורשין את נכסיהן ומנחילין לבניהם כיון וכדבש:

בלמוד זה הוציא מהפשט של מזון מהטבע והעביר ללמוד על שלל שעשוי לכלול גם מזון.

[למוד ב] ע"פ [פתרון תורה פרשת האזינו עמוד 313] (לבי,ג) **וַיִּנְקְהוּ דְבַשׁ מִסְּלַע** וגו', שנתן להם כל בזה ושלל של אותן המלכים, שהיו משימים בסלע ובצור חלמיש מדינתם, ומנין שממן ודבש הוא בזה ושלל, ככת' (ישעיה ז,כב) **וְהָיָה מִרְבַּע עֲשׂוֹת חֲלָב־מֵאֶכָה קִיִּי־מֵאֶכָה וְדִבְשָׁאֶכָה לְהִנְחֹתָר בְּקֶרֶב הָאֶרֶץ:** וזה על ביהוה ושלל של סנחריב אמור, (לבי,ד) **חֲמַאֲתָא בְּקָר וְחֲלָב צֹאן.** בלמוד זה הוציא מהפשט של מזון מהטבע והעביר ללמוד על שלל שעשוי לכלול גם מזון.

[מת"נ] ד"א (לבי,ד) **עִם-חֲלָב פְּלִינֹת חֲטָה** עתידה שתהא כל חטה וחטה כשתי כליותיו של שור הגדול שהן משקל ארבע ליטרה בציפורין ואל תתמה שהרי מעשה ששקלו ראשה של לפת שלשים ליטרה בציפורין: מעשה בשועל אחד שקינן בראשה של לפת ושקולה שלשים ליטרין בליטרה של ציפורין: אמ' ר' יוסי בן חנינה מעשה בשיחין באחד שהניח לו אביו קלח של חרדל והיה בו שלשה בדין ונפשח אחד מהן ונמצא בה תשעה קבין חרדל ועציו סיכך בהן סוכת יוצרין: אמ' ר' שמעון בן חלפתא קלח של כרוב היה בבית אבא והיינו עולין ויורדין בה כסולם וכעולה לראש התאנה: (לבי,ד) **וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֲמָר** שלא תהו יגיעין לא לבצור ולא לדרוך אלא מביא עניבה אחת בקרון או בספינה ומניחה בזוית ביתו ותהא שותה ממנה והולך כשותה מתוך הפיטס הגדול ועצה מסיקו תחת תבשילו ד"א (לבי,ד) **וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֲמָר** אין לך כל עניבה ועניבה שפחותה משלשים גרבי יין שני' חֲמָר אל תקרא חֲמָר אלא חומר:

(לבי,ד) **וְדָם-עֵגֶב** – מקף כבורר בין אופני הפקת מיץ הענבים או היין ע"י אדם או מעצמו

(לבי,ד) **וְדָם-עֵגֶב תִּשְׁתֶּה-חֲמָר** – טפחא ללא מרכא לפניה בתפקיד שנוי, בדרשה כאן הענב משתמר לאורך זמן, מיץ הענבים או היין מפיק עצמו מהענב כאשר האדם צריך לו לשתיה או להבערה (ראה להלן).

(לבי,ד) **תִּשְׁתֶּה-חֲמָר** – מקף כבורר משמעות למלים **תִּשְׁתֶּה-חֲמָר**, (א) מכין יין רב (ב) מכין חומר בעירה. היין מכיל חומר משכר (אלכוהול) המפיק בשריפתו חום רב ומהר.

(לבי,ד) **תִּשְׁתֶּה-חֲמָר** – סלוק כמגביל, אפשר שזה מתאים לנאמר ב-[משנה שבת פכ"ב,מ"א] ... אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין (בשבת) (גם) אם יצאו מעצמן אסורין רבי יהודה אומר אם (הפירות) לאוכלין היוצא מהן (מעצמן) מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור ...

ויש לנושא הרחבה [משנה שבת פכ"ב,מ"א] ... חלות דבש שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורים ורבי אליעזר מתיר:

ב"ה טוב טעם דעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: **אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרְכָא = מאריך, רבוי; דרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טְפָא = טרְחָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מְרַכָא טְפָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְרָגָא תְּבִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מְרַכָא תְּבִיר טְפָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מְרַכָא טְפָא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מְקָא – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פְּסָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגוּלָא – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פְּשָטָא – פשוט, 1: זְקָא-קָטָן – 2: זְקָא-גָדוֹל – 3: רְבִיעַ – 4: מוֹנַח רְבִיעַ – לפחות 4 ... זְקָא-קָטָן ... זְקָא-קָטָן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קְדָמָא – סדר קדימות; אֲזֵילָא = גָּרַשׁ = גְּרִישִׁים – יוצא מהענין; קְדָמָא וְאֲזֵילָא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תְּלִישָא-קְטַנָּה = תְּרַסָא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שְׁכַחָה; פֹּר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.11 דברים האזינו לב,א (התשפ"ב – התשפ"ג)

דברים האזינו לב,י: ימצאהו בארץ מדבר וכתהו יגל ישמן יסבנהו יבנהו יצנהו כאישון עינו:

(דב' הא' לב,י) ימצאהו בארץ מדבר – (סלוק) פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מונח מרמז לאפשרות של למוד יתור מפעם אחת של הזקף-קטן ו/או הרחבה בלמוד.

תבנית הטעמים של הרישא הנ"ל כתבנית הטעמים של **(שמ' ית' כב) אַנְכִי תִי אֶלְהִיָּךְ** בטעם עליון (סלוק) פשטא מונח זקף-קטן, נשלב בין שני הכתובים וטעמיהם. **אַנְכִי – פשטא בתפקיד "יחיד" ת' – שופר-הולך (= מונח) ומכריז על אֶלְהִיָּךְ – זקף-קטן מרמז לשני למודים בפנימיות התורה.**

אַנְכִי – פשטא בתפקיד "יחיד" מצאתי (ימצאהו) בארץ – שופר-הולך (= מונח) ומכריז על מציאה ב- מְדַבֵּר – זקף-קטן מרמז לשני למודים מצאתי בשני מדברות רוחניים וחמריים, שני יחידים שדבקו בא-להותי (המליכו אותי להיות אֶלְהִיָּךְ), והשניים הם (א) אברהם במדבר העמים של עבודה זרה והשתעבדות לחומר (מדרש תנאים) [למוד א)] ו-1 (ב) עם ישראל בני אברהם שהוצאתי ממדבר של עבודה זרה והשתעבדות לחומר של מצרים ונתתי להם תורה יחידה במדבר סיני (מדרש תנאים) [למוד ב)].

וכן **יִסְבְּנֶהוּ יְבַנְנֶהוּ – (אתנה) פשטא מונח זקף-קטן, יחיד נשא עם ישראל כאשה יחידה שאינו יכול לגרשה ומספק כל צרכיה, [אילת השחר, הרב א"ל שטיינמן] (דב' הא' לב,י) יִסְבְּנֶהוּ. פרש"י שם סבבם והקיפם בעננים וסבבם בדגלים לך רוחות וסבבם בתחתית ההר שכפאו עליהם כגיגית. משמע שהי' מעלה ותכלית בכל הסיבובים האלו, ומה שכפה עליהם הר כגיגית מפרש השפ"ח שזה טובה לישראל שיהיו ע"י זה כמו אנוסים שא"א לשלחם כל ימיהם. ראה להלן הסבר ל- יְבַנְנֶהוּ .**

(מדרש תנאים) [למוד א)] (דב' הא' לב,י) ימצאהו בארץ מדבר זה אבינו אברהם וכתהו יגל ישמן במקום צרות ובמקום גייסות ובמקום לסטים מושלו מלך"ד מלך שיצא הוא וחיילותיו למלחמה הניחוחו חיילותיו והלכו להן ונדווגו לו גבור אחד אמ' לו אדני המלך אל תתירא ואל יפול לבך עליו ואל תפול אימה עליו איני מניחך עד שתהא בתוך מטתך עד שתהא בתוך פלטין שלך כך אמ' לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו שני (בר' לד טו,ז) תֵּאמַר אֵלָיו אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַתָּה אֲרָצְךָ לְפָנַי וְעַתָּה לְרִשְׁתָּהּ:

(דב' הא' לב,י) יִסְבְּנֶהוּ כמו שני (בר' לד יב,א) תֵּאמַר ה' אֵל-אֲבֹתֶיךָ לְדָוִד: (יִסְבְּנֶהוּ) [יְבַנְנֶהוּ] לכל באי העולם: מניין אתה אומר שעד שלא עמד אבינו אברהם לא היה הקדוש ברוך הוא מלך אלא על השמים שני (בר' ח"ש כד,ז) בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם כִּי־עַתָּה אֲבִינוּ אֲבָרָהָם המליכו על הארץ (בר' ח"ש כד,ג) וְאֲשֶׁר־עָדָּךְ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֶיךָ הָאָרֶץ:

(דב' הא' לב,י) יצנהו כאישון עינו מני' אתה אומ' שאפלו המקום מבקש מאבינו אברהם אפלו לגלג עינו הוא חוטטה ונותנה לו ולא לגלג עינו בלבד אלא אפלו נפשו שהי' חביבה עליו ביותר שני (ברא' וירא כב,ב) קַח-נָא אֶת-בְּנֵיךָ אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יְעֻבֵד וְאֶת-רְבֵעֶן שְׁבָנוּ הוּא יחידו אלא זו הנפש שנקראת יחידה בעולמה וה"א (תה' כב,ב) הַצִּילָה מִתְּהַרְבַּת נַפְשִׁי מִיַּד-לֵב יַחֲדָמִי: (דב' הא' לב,י) יצנהו - טפחה ללא מרכא לפניה בתפקיד שניו מגופו של הנצצר לנפש הנצצר

(מדרש תנאים) [למוד ב)] ד"א (דב' הא' לב,י) ימצאהו בארץ מדבר אלו ישראל (הושע ט,י) פְּעֻנְבִים בְּמִדְבַּר מִצְרַיִם יִשְׂרָאֵל [רש"י] (דב' הא' לב,י) ימצאהו בארץ מדבר - אותם מצא לוי נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו (דב' הא' לב,י) וכתהו יגל ישמן במקום צרות במקום גייסות במקום לסטים:

[כתר יונתן] (דב' הא' לב,י) מצא אותם חונים במדבר בשממה מקום שמיללים שדים ורוחות (צרות שלא נראות) ובית צמא (דב' הא' לב,י) יִסְבְּנֶהוּ לפני הר סיני שני (שמ' ית' יט,י) וַתִּצְבְּבוּ בְּמַחְתֵּית הָהָר:

(דב' הא' לב,י) יבנהו בעשרת הדיברות מלמד שכל דבור ודבור שהיה יוצא מפי הקדוש ברוך הוא היו ישראל מסתכלין בו ורואין אותו ויודעין כמה עונש יש בו וכמה אזהרות יש בו וכמה קולין וחומרין יש בו וכמה גזרות שוות יש בו וכמה דינין יש בו וכמה תשובות יש בו:

(דב' הא' לב,י) יבנהו - מונח זקף-קטן במלה אחת מרמז לאפשרות למוד במדה (י"ח מל"ב מדות) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל (= ריבה וריבה את הכל), [דבר מלכות התשפ"א ע' עט, מאמר שבת בראשית התש"ז, אדמו"ר ממ"ש] ... (דב' הא' לב,י) יצנהו כאישון עינו שנסמות ישראל נקראים "אישון עינו" ... למעלה יש בחינת עיני הוי"ה, כמו שכתוב "שבעה אלה עיני ה', כמה משוטטים בכל הארץ ... שהם כלים ולבושים שלוחי השפעה למטה ... היינו שאור הראיה מצד עצמו הוא ברבוי יותר, וכדי שיתצמצם לראות איזה דבר גשמי הוא ע"י צמצום העינים, לפי שיש בעינים לבושים וקרומים שהם מלבישים ומצמצמים את אור הראיה וכאשר נחסר מהם ע"י רבוי שמוש בהם אזי נתגלגלה עצם אור הראיה כמו שהוא ברבוי יותר. ... ובבני ישראל ישנה השגחה נעלית יותר (עמוקה) שאינה ע"י כלים או לבושים אלא מבחינת כח הראיה עצמו.

[אור החיים] (דב' הא' לב,י) ואומר יבנהו פירוש על ידי שנתן להם תורה שהיא מקור הבינה שבזה יבנהו על דרך אומר (משלי ב,יא) תְּבִנְנָה תִנְצְרָךְ:

(דב' הא' לב,י) יבנהו - מונח זקף-קטן במלה אחת מרמז לאפשרות למוד במדה (י"ח מל"ב מדות) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל (= ריבה וריבה את הכל), יש בינה מלאה ויש בינה בצמצום לפי המקבל. לפני בני ישראל אין הגבלה להשגת בינה מלאה ע"י רבוי שמוש בכלי ולבושי הגוף להשגת עומק הבינה שבתורה.

[אילת השחר הרב א"ל שטיינמן] (דב' הא' לב,י) יבנהו. פרש"י שם בתורה ובינה. צ"ב מה הכונה בינה דאם זה מדע הרי יש את הכל בתורה, וי"ל דאע"פ שיש את הכל בתורה מ"מ הלומד מדע בפני עצמו לא מקיים מצות ת"ת, ואותם הוא לימד בתורה גם את החלק הזה של בינה שלא נקרא תורה כשלומדים אותו בפני עצמו:

(דב' הא' לב,י) יצנהו כאישון עינו שאפלו נתעין לאחוריהן שנים עשר מיל וחזרין אחד עשר מיל לא היו נזוקים לא מקול הקול ולא מקול הלפידים:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תפוצת ההשערו: **אתנת**, סלוק = סוף-פסוק (נקראים ספרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפיקא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפיקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפיקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפיקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקח** – כד' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4 ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

[מדרש תנאים] (למוד ג) ד"א (דב' הא' לב,י) 'מַצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר הכל מצוי ומסופק להן מן המדבר הבאר עולה והמן יורד והסליו מצוי וענני כבוד מקיפין אותן: **(דב' הא' לב,י) וּבְחַהוּ יָלַל יִשְׁמֵן** במקום צרות במקום גייסות במקום לסטים:
[תרגום אונקלוס] (לב,י) סופיק צורכיהון בארע מדברא בית צהונא אתר דלית מיא אשרינון סחור סחור לשכינתיה אליפנון פתגמי אוריתיה נטרנון כבבת עיניהון:

(דב' הא' לב,י) 'סִבְכַנְהוּ בדגלים שלשה בדרום שלשה במזרח ג' במערב ג' בצפון:
(דב' הא' לב,י) 'בִּנְיָהוּ בשתי מתנות טובות (המרומזות בטעם זקף-קטן בתפקיד שני למודים) ואלו הן המן והבאר, כשהיה אחד מאומות העולם קומץ מן המן ולא היה עולה בידו כלום דולה מן הבאר ולא היה עולה בידו כלום:

(דב' הא' לב,י) 'צִרְיָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו ישמרם מן המזיקין שלא יזיקו אותן שני' **(תח' צא יא) כִּי מִלְאָכָיו צִרְיָהוּ לְשִׁמְרָהּ כְּלִדְנָרְיָהוּ**: ד"א **(דב' הא' לב,י) 'צִרְיָהוּ** שנצר האנשים והנשים מן הזמה כדי שיהיו טהורים תדע לך שאחר פרשת דגלים פרשת שוטה:
[מדרש תנאים] (למוד ד) ד"א (דב' הא' לב,י) 'מַצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר הרי זו אמורה לימות המשיח שני' **(הושע ב טז) לָכֵן הִנֵּה אֶנְכִּי מְפַמֵּיהּ**
וְהִלַּמְתִּיהּ מִדְבָּר:

(דב' הא' לב,י) וּבְחַהוּ יָלַל יִשְׁמֵן אלו ארבע מלכיות שני' **(זכריה ו א) וְאָשִׁב וְאֶשָּׂא עֵינַי וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה אַרְבַּע מַרְכָּבוֹת:**
(דב' הא' לב,י) 'סִבְכַנְהוּ בנביאים **(דב' הא' לב,י) 'בִּנְיָהוּ** בחכמים: **(דב' הא' לב,י) 'צִרְיָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו** כמו שני' **(זכ' ב,יב) כִּי הִנֵּגְעוּ בְּכֶסֶם לַגֶּזַע כְּבָבֶת עֵינָיו:** (של הקב"ה)

דברים האזינו לב,יא: כְּנִשְׁרָ יַעִיר קָנֹו עַל-גּוֹזְלָיו יִרְחֹף **יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ וְיִשְׁאָהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:**

[מדרש תנאים לדברים (הופמן)] (דב' הא' לב,יא) כְּנִשְׁרָ יַעִיר קָנֹו כדרך שאין הנשר הזה בא על קנו בת אחת אלא מפסייע מאילן לאילן ומסוכה לסוכה כדי שיעורו בניו ויהא בהם כוח לקבלו כך כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל לא נגלה להם מרוח אחת אלא מארבע רוחות שני' **(דב' וזה"ב לג,ב) 'נְאֻמְרָ ה' מְסִינָי בָּא** איזו רוח רביעית **(חבקוק ג) אֲלֹהִים מְתִימָן לְבָאוּ: וּפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ** כמו שני' **(שם' ית' יט,ד) וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל-כְּנָפַי נְשָׂרִים:** ישארו על אב' כמו שני' **(ישעי' מט,כב) וְהִבְיִאוּ כְּלָיוֹת בְּחֻצוֹ וּבְנִתְיָדוֹ עַל-פֶּתַח תַּבְעֻלָּתוֹ:**
(דב' וזה"ב לג,ב) 'נְאֻמְרָ ה' מְסִינָי בָּא נרח משעיר למו הופיע מהר פארו ואתה מרבבת קדש מימיו אשדת אש דת למו:
בפסוק (לג,ד) נאמרו שלוש רוחות, ואין רוח רביעית גם בפסוק הבא. אפשר שמדרש תנאים מביא מקור לרוח רביעית מפני שטעם (לג,ב) 'נְאֻמְרָ – רביע בתפקיד של ארבעה למודים מרמז ללמוד הזה.

(דב' הא' לב,יא) כְּנִשְׁרָ יַעִיר קָנֹו – (סלוק) פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מונח מרמז לאפשרות של למוד יותר מפעם אחת של הזקף-קטן ו/או הרחבה בלמוד.
תבנית הטעמים של הרישא הנ"ל כתבנית הטעמים של **(שם' ית' כב) אֶנְכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ** בטעם עליון (סלוק) פשטא מונח זקף-קטן, הפסוק ממשיך את הלמוד מ-**(דב' הא' לב,י) 'מַצְאָהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר** של **אֶנְכִּי** – פשטא בתפקיד "יחיד" מנהיג נושא מגן מספק כל צרכיהם של עמי ישראל כלתי וילדי בבריאה.

חבקוק ג,ג: אֲלֹהִים מְתִימָן לְבָאוּ וְקָדוֹשׁ מְהֻרָּפְאוֹן סֵלָה פֶּסֶח שְׁמִיִם הוֹדוּ וְתִהְלְתוּ מְלָאךְ הָאָרֶץ:
(חבקוק ג,ג) אֲלֹהִים מְתִימָן לְבָאוּ – רוח דרום (טט: ביחס לארץ-ישראל), **רש"י:** עשו **(חבקוק ג,ג) וְקָדוֹשׁ מְהֻרָּפְאוֹן סֵלָה** – רוח ? **רש"י:** ישמעאל כדאמר **(בר' וירא כא,כא) וַיָּשָׁב בְּמִדְבַר פָּאָרוֹ**
[ראב"ע] ... הר שעיר סמוך לפארן (טט: זה צפון או מזרח ביחס להר סיני שתלוי אם הוא בדרום סיני או בצפון מערב סיני)
[אלשיך] ... על כן הנביא עשה בחכמה והניח ההנחה הא' ויאמר כמתמיה, אלוך מתימן יבא, כלומר, כי הנה פשט דברי התורה יורה כי ישב אלקים על הארץ, ... ואם יאמר איש, הלא ד' מסכים הם רעש אש ערפל נוגה, והנה הג' היו אז על הארץ שהרי משה נגש אל הערפל הוא השלישי, נוגה נשאר למעלה כי נוגה לו סביב, נמצא כי גם נוגה יכסה הודו כשמים, והלא יהיו ב' מסכים נוגה ושמים, ואיך יבהיק הודו מתוך שניהם עד שתהלתו תמלא ארץ:
לזה אמר **(חבקוק ג,ד) ונוגה כאור תהיה. כלומר גם כי ד' מסכים הם אין נוגה דומה לשלשה האחרים,**

(דב' הא' לב,יא) יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ וְיִשְׁאָהוּ עַל-אַבְרָתוֹ:

[רש"י] (דב' הא' לב,יא) 'יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ – כשכא ליטלן ממקום למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר עופות יראים מן הנשר, שהוא מגביה לעוף ופורח עליהם, לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר, אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו. אומר מוטב שיכנס החץ בי ולא יכנס בבני, אף הקדוש ברוך הוא **(שם' ית' יט,ד) וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל-כְּנָפַי נְשָׂרִים,** כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום על הים היו זורקים בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד **(שם' בשלח יד,ט) וַיִּטְעוּ מְלָאכֵי הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדוּ מְאֹתָרֵיהֶם וַיִּטְעוּ עִמּוּד הָעֵצִים מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מְאֹתָרֵיהֶם:** **(שם' בשלח יד,ד) וַיָּבֵאוּ בִּינוֹן מַחֲנֵה מְצֻרִים וּבִינוֹן מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה הָעֵצִים וְהַחֲשֵׁד וַיִּצָּר אֶת-הַלֵּילָה וְלֹא-יָקָרְבָה אֶת-אֶרֶץ פְּלִיֶּסְתִּילָה:** **(שם' בשלח יד,כא) וַיִּטְעוּ מִשָּׂחָה אֶת-יְדֵי עַל-הַיָּם וַיִּלְכְּדוּ הָאֱלֹהִים פְּרִים קָדִים עֵזָה פְּלִיֶּסְתִּילָה וַיִּקְשְׁעוּ הַיָּמִים:**
[רש"י] הביא ראשי פרקים מ-(ד,ט,ט), הבאתי כאן את שלושה הפסוקים מפני שהם יסוד לצרופי שמות ע"ב של השם יתברך ולהם תפקיד נכבד בבריאית וקיום הבריאיה ומרומזים בקריאת שמע עבודת ישראל.

[אילת השחר] (דב' הא' לב,יא) כְּנִשְׁרָ יַעִיר קָנֹו. פרש"י נהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה רחמני על בניו (עמש"כ בפרשת יתרו י"ט ד). והנה על הענין של רחמנות לא ה' צריך להביא דוגמא של נשר, אלא ה' יכול להזכיר את חסדי ה' שזן ומפרנס את כל העולם, ומש"כ דוגמא של נשר, זה משום מש"כ בהמשך הפסוק **(דב' הא' לב,יא) 'יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו** וגו' דכך הוא טבע הנשר:

(דב' הא' לב,יא) 'יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן שני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלמודים יוצא מפשט הכתוב, כפ' **[רש"י]** כשכא ליטלן ממקום למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות, ... הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצואתו האמנתי – תהלים ק"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות; אנתנן, סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשירה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקב – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר"ג שמעאל ול"ב מדות דר"ב אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.12 דברים האזינו לב,א (התשפ"ג – התשפ"ד)

דברים האזינו לב,טו: וישמעון ישרון ויבעט שמנת עבית פשית וישט אלוה עשהו וינבל צור ישעתו:

(דב' הא' לב,טו) וישמעון ישרון ויבעט – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני קוי למודים שבהם [מדרש תנאים] מהפך פשטא דורש הכתוב במשמעות התנהגות עם ישראל הפוכה להתנהגות ה' עם ישראל. (א) כפיות טובה בעבר, (ב) כפיות טובה בעתיד.

[מדרש תנאים (=מד"ת) לדברים (הופמן)] (דב' הא' לב,טו) וישמעון ישרון ויבעט לעולם כל שלפי שבע (טט: נעשים) רעים וכן את מוצא בראשונים דור המבול ודור הפלגה והסדומיים שלא מרדו במקום אלא מתוך מאכל ומשקין שנאמר (דב' הא' לב,יד) חמאת פקר ונחלב צאן מה הוא אומר (לב,טו) וישמעון ישרון ויבעט אמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור לישראל כשאתם נכנסין אין אתם עתידין למרוד אלא מתוך שלווה שנאמר (דב' וילך' לא,כ) קייאביאנו אליהאקמהו אשר-נשבועמי לאבמיו זבת חלב ודבש ואכל ושבוע ודשן ופנה אל-אלהים אחרים: וכך אמר להן משה כשאתם נכנסין לארץ אין אתם עתידין למרוד אלא מתוך שלווה שני' (דב' עקב,ח,יב) פתאקל ושבועת וכתים ושבועת ושבועת: (דב' עקב,ח,יד) וכן לכבוד ושבועת את-ה' אלהיך: וכן אומר בשבטים (ברא' וישב לו,כה) וישבבו לאכל-לקחם (שם שם לו,כט) וישבב ראובן אליהבור והו"א בדור המדבר (שמ' תשא לב,ו) וישבב העם לאכל ושתו ונקמו לצוק:

מבוא להסבר הבא אחר-כך. בתורה נאמר 9 פעמים כמו המופע הראשון (שמ' גח) אל-ארץ זבת חלב ודבש. תביר מרכא טפחא אנתנן או סלוק. הכתוב ותבנית טעמו מלמדים על טוב ארץ ישראל בחלקים שונים של הארץ. מה משמעות של המופע מהפך פשטא זקא-קטן? מוצעת התשובה (דב' הא' לב,טו) וישמעון ישרון ויבעט – מהפך פשטא זקא-קטן, הכתוב הזה ותבנית הטעמו מרמזים למשמעות הכתוב (דב' וילך' לא,כ) זבת חלב ודבש – מהפך פשטא זקא-קטן, ותבנית טעמו המופיעה פעמים אחדות בתורה במשמעות של אתרעה מפני מרידה בה' ובקיום מצוות תורתו באותו פסוק או סמוך אליו

טענת קרה ועדתו (במ' קרח טו,יד) אףלא אל-ארץ זבת חלב ודבש הביאנוו כתיבת התורה כאזהרה מנטיה ממנה (דב' תבוא כז,ג) וכתבת עליהו את-פלידבכי התורה הלאה פערבך למען אשר תבא אליהארץ אשר-ה' אלהיך-ובנו לה ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר ה' אליהאבתיך לך:

(יחזקאל כו,ו) ביום ההוא נשאתי יד לים להוציאם מארץ מצרים אל-ארץ אשר-רמתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל-הארצות: (יחזקאל כז,ז) נאמר אלהים איש שקוצי עיניו השליכו ובגלגלי מצרים אל-תשמאו אני ה' אלהיהם: (יחזקאל כט,ו) וגם-אני נשאתי יד לים במדבר לבלתי הביא אותם אל-הארץ אשר-נחמתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל-הארצות: (יחזקאל כט,ז) יען במשפטי מאסו נאת-תקומילתי-הלקו בהם נאת-שפתותי חגלו פי אחר גלוליהם לפגם-הלך:

מה צחק ציחקו עמדו ועשו את העגל הוי מתוך מאכל ומשקה מרדו מאחר המקום ועמדו ועשו את העגל: ר' שמעון בן יוחאי מושל משל לה"ד לאחד שעשה לו עגל אחד והיה משפשו ומגרדו ומאכילו כרשנים גדל העגל ונתן בעליו עול על צוארו קירטע העגל ושיבר את העול וקיציץ את הסבניירים כך אמ' הקדוש ברוך הוא למשה במדה שמדדתם באותה המדה אני מודד לכם (ירמ' כח,ג) מנחת ציץ ששרת ונעשית מחמתהמטות פרנזל:

וכן את מוצא בכני איוב שלא באה עליהם פורענות אלא [מתוך] מאכל ומשתה שנאמר (איוב א,ג) ויהי היום ובניו ובנותיהו-אכלים ושתים ליו בבית אחיהם הבקר: (איוב א,ט) והנה רוח גדולה באהו ונתן עליו עול על צוארו קירטע העגל ושיבר את העול וקיציץ את הסבניירים כך אמ' הקדוש ברוך הוא למשה במדה שמדדתם באותה המדה אני מודד לכם (ירמ' כח,ג) מנחת ציץ ששרת ונעשית מחמתהמטות פרנזל: וכן את מוצא בעשרת השבטים שלא מרדו במקום אלא מתוך מאכל ומשתה שני' (עמוס ו,ד) השכבים על-מטות שון וסרקים על-ערשותם ונאכלים פרים מאון ועגלים מתוד מרבק: (עמוס ו,ה) הפרטים על-פי הגבל (עמוס ו,ו) השתים במזרקין לין מה נאמר בהן (שם ו,ז) לכו עתה יגלו פראשגלים הוי מתוך מאכל ומשתה מרדו מאחר המקום והגלה אותם מארצו:

וכן את מוצא למחר לימות המשית שאינן מורדין במקום אלא מתוך מאכל ומשתה שנאמר (לב,יד) חמאת פקר ונחלב צאן מהוא אומ' (לב,טו) וישמעון ישרון ויבעט: שמנת עבית פשית אלו שלשה דורות שלפני המשית שנאמר (ישע' ב,ז) ותמלא ארצו כסף וזהב ואיו קצה לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואיו קצה למרכבתיו: (שם ב,ח) ותמלא ארצו אלילים למעשה ידיו וישתחו לאשר עשו אצבעתיו:

ד"א (לב,טו) שמנת עבית פשית: שמנת בימי ירבעם: עבית בימי אחאב: כשית בימי יהוא (בממלכת ישראל): ד"א שמנת בימי אחז: עבית בימי מנשה: כשית בימי צדקיהו (בממלכת יהודה):

ד"א (לב,טו) שמנת עבית פשית שמן אדם מבפנים והוא נעשה כסלים (כפולי בשר) מבחוץ וה"א (איוב טו,כז) פייכסה פגיו פתלבו ונעש פימה עלי-קסל:

[ספורנו] (דב' הא' לב,טו) שמנת עבית. הנה אתה ישרון קהל תופשי התורה ובעלי העיון פנית אל התענוגים הגשמיים וזבה עבית מהבין דקות האמת כאמרו (ישע' כח,ז) וגם-אלה פגין שגו ובשכר תעופתו ונביא: ... פקו פלילה:

[רש"י] (ישע' כח,ז) פקו פלילה - הכשילו המשפט: אבל פקו טפחא בתפקיד שני ורובי המתחולל ע"י למוד תורה כמסופר ב- [תנא דבי אליהו] ו-[פירוש הסולם לזוהר חדש - רות מאמר המת בלי בנים אות תלג] רבי זמירא ... (מצא ילד בנו של רשע שהיה בגיהנום ולבקשתו למדו תורה ונתפרסם בשם) [שם אות תלט] רבי נחום הפקולי. [שם אות תמ] למה קראו אותו הפקולי. הוא כש"א (ישע' כח,ז) פקו פלילה. משום שהוציא את אביו (שמכל מיני סבות לא למד תורה ופשע) מן הדין שבעולם ההוא. וכמה חכמי הדור שיצאו ממנו נקראו פקולי.

(דב' הא' לב,טו) שמנת – הכתוב מספר על ההתרחקות, טעם טפחא בתפקיד שני מוצע לומר שמרמו על בסיס ההסבר ל-(ישע' כח,ז) פקו על התקרבות לה' יתברך ולימוד תורתו..

(דב' הא' לב,טו) עבית פשית – מונח מרבה, אנתנן מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, ע"פ [אלשיך] שבשלב מוקדם אין עזיבה מוחלטת של אמונת ה' ותורתו.

[אלשיך] (דב' הא' לב,טו) הנה על ידי רבות מותרות אלה, מה נמשך מזה, הלא הוא וישמעון ישרון ויבעט, ולא שקשה עלי אכילתך ושתייתך, שמה שתשמך הוא הרע בעיני מצד עצמו, עם שהוא קלות ראש. אין זה העיקר, רק הנמשך ממנו קו לקו, כי כאשר שמנת ימשך שתעבה הכסוי שעל ראשך הוא מכסה עונותיך המבדילים ביניכם לבין אלהיכם. וזהו (לב,טו) עבית מה ש-פשית ועדיין אינך

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט: שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אנתג, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מוציא; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגלול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקר-קטן – 2; זקר-גול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקר-קטן ... זקר-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שטור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שטור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

עוזב את ה' לגמרי, ואני מדבר אתך לנוכח. אך אחרי כן (טו, לב) ויטש אלוה עשהו, ועוד מעט וינבל צור ישעתו, כי יהיה חלילה בזוי בעיניו. ויעשו שהוא יתברך יבא להיות (טו, לב) מקנא בזרים אצלו אשר המה הבל לפניו, שידבקו בהם כ-תועבת אשר תיעב ה' פסל כל תמונה בתועבות המאוסים (טו, לב) וכיעהו ו- (לב, ז) ויבחו לשירים :

(טו, לב) ויטש אלוה עשהו – פשטא מונח זקר-קטן, זקר-קטן בתפקיד שני למודים בפשט, מונח עשוי לרבות למודים בזקר-קטן. (למוד א) שונאי ישראל עזבו עבודת ה' יתברך שמו (למוד ב) חצבו להם דרכי חיים נשברים (מלב"ם) (דב' הא' לב, טו) ויטש נגד שני הדברים (פסוק ו) נגד העבר שכח אלוה עשהו שבראו, ונגד הטובות שעודו מקבל עתה. וינבל צור ישעתו שמושיע גם עתה:

[מד"ת] (טו, לב) ויטש אלוה עשהו כענין שנאמר (ירמ' ב, ג) כיי-שפתים רעות עשה עמתי אמי עזבו מקורו מים חיים לחצב להם פארות פארות נשברים אשר לא יגלו המים:
 מטעם מונח רבוי למודים בתפקיד זקר-קטן (למוד ג) שכיתה ה' נטשה את בית המקדש ואת מקומה בשלה (למוד ד) ה' כביכול נטש את שונאי ישראל בכף אויביהם.

אמר להן המקום במדה שמדדתם באותה המדה אני מודד לכם שני (שם ז, ב) עזבתם את-ביתי נטשתי את-נחלתי נתתי את-ידדנות נפשי בקר ארביה: ואומר (פרק שבמרכו הגאולה ממצרים וקריעת ים סוף כל מכה היא של 10 50 250 מכות) (תה' עח, טו) ויטש משפן שלת-אקל שפן באדם: (תה' עח, טו) וינאס באקל יוסף ובכבט אפרים לא כחר: ואומ' (ישע' ג, ב) כי נטשתי עמך בית יעקב:
 מטעם מונח רבוי למודים בתפקיד זקר-קטן (למוד ה) שונאי ישראל עזבו עבודה זרה (למוד ו) עבדו עבודה זרה בבית המקדש לה' ד"א (טו, לב) ויטש אלוה עשהו כענין שני (יחז' ת, טו) ונבא אמי אל-תצר ביתה הפנימית והגה-פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשירים וחסושים איש אחריים אליה היכל ה' ופניהם קדמה והמה משתחויתם קדמה לשמש:

(טו, לב) ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו
(טו, לב) וינבל – טפקא בתפקיד שני ורבוי, ע"פ [העמק דבר] ו-[רש"ר הירש] שנוי מהתפקיד שה' יתברך שמו ייעד לעם ישראל להיות מופת אמוני ומוסרי לכל אומות העולם, ולצורך הגשמת החזון הזה ניתנו לו הנאות ונכסים חומריים בשפע.
(טו, לב) צור ישעתו – מונח מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, ההתדרדרות מתרחשת בשלבים מוגבלים. שונאי ישראל חושבים שהשפע החמרי מגיע מכוחו ועוצם ידי, ובמקום להשתמש בו לשליחותם בעולם לקדם קבלת עול מלכות שמים, הם משתמשים בחלקו לעצמם באופן שמוליכם להתרחק מדקדוק במצוות [אדרת אליהו], ואח"כ מסבירים שהמצוות מגבילות אותם ואח"כ מטיחים דברי נבלה כלפי מעלה. ואח"כ [משך חכמה] אומות העולם לומדים מדברי הנבלה ומקדמים כפירה בבורא.

[העמק דבר] (דב' הא' לב, טו) וישפן ישרון. משמעות ישרון אנשי המעלה היותר בישראל, מתחלה עבית. נעשית אדם הדיוט עב הדעת בלי הרגש דק כראוי לעובד ה', ואח"כ כשית. מבלי ראות כלל את אשר לפניו. ומפרש מתחלה ויטש אלוה עשהו. היינו הצורה הישראלית ש- עשהו ה' עזב בחינה גבוהה זו, ואח"כ וינבל צור ישעתו. כפה טובת צור ישעתו בכל שעה, מה שאינו מדרך האדם בעל דרך ארץ ויודע הליכות עולם, וזהו כשית:

[רש"ר הירש] (דב' הא' לב, טו) וישרון ישרון כתוב כאן בפעם הראשונה. ישראל מכונה כן על שם האידיאל של ייעודו המוסרי, שהרי מוטל עליו להיות "ישר", להתאים לייעודו בלא סטייה. ... ולצורך הגשמת החזון הזה ניתנו לו הנאות ונכסים חומריים בשפע. אולם אחרי שזכה בכל אלה, אחרי שהגיע מן המדבר אל ארץ זבת חלב ודבש, הוא השמין ובעט: ... ויטש. פירוש "נטש" הוא ברוב המקומות: לא לשים לב לדבר. כאשר שמן ישראל, הוא דחה מעליו כבזז את כל מה שאיננו הוא עצמו; הוא לא שת לבו לה' ש-עשהו למה שהנהו והוא חדל מלקיים את התפקיד שלמענו הוא נוצר בידי ה': וינבל צור ישעתו - פירושו המילולי: הוא ראה את צור ישעתו כ"נבל". בעתות הגלות היה אפשר להפיק מה' תועלת, אז לא היה לאדם משען אחר, והרי זה טוב ומועיל לבקש משען במרומים. אולם אחרי שאדם קם על רגליו וזכה לחירות ולאורש, הרי הבטחון בה' והנאמנות לתורתו הם בגדר השקפה מיושנת שכבר עבר עליה כלל. "אמונת האבות" עשתה את שלה, "אמונת האבות" יכולה להסתלק - וינבל צור ישעתו.

[אדרת אליהו] (דב' הא' לב, טו) ... מפני שאנחנו צריכין לברך את ה' על שבראנו ומשיגים עלינו בכל עת. וזהו ויטש אלוה עשהו וינבל. דיבר דברים לא כן על צור ישעתו [כמ"ש ונבל נבלה ידבר]. כי כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה. ואמר צור ישעתו כמו הצור שהוא יסוד הבית. כן הקדוש ברוך הוא סיבת כל הסיבות ולכן נקרא צור עולמים ובתחלה שוכח את בוראו ואח"כ וינבל מטיח דברים כלפי מעלה. כמ"ש (משלי יט, א) אגלת אדם תסלק דרכו ועלה' וצפן לבו: וכן (הושע ז, טו) אגני יסרתי תזקתי ורצעתם ואלי יחשבו-רע: (הושע ז, טו) אגני יסרתי – מונח זקר-רבוי זוגות למודים (זוג א) (א) להיות אנשי מעלה (ב) מפציץ אמונת ה'. תזקתי ורצעתם – אתנה מגביל לכך בלבד נתתי להם נכסים חמריים. ואלי יחשבו-רע – והם שינו להתרחק בשלבים. (משלי יט, א) אגלת אדם – בהנחה שטעמי אמ"ת שכאן בעלי תפקידים דומים לטעמי כ"א ספרים בתנ"ך, (סלוק) מונח דחי כ-(סלוק) מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא מסוים העשויה להתרחב, כאן משגיאה אחת באמונה תסלק דרכו – מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, ההתדרדרות מתרחשת בשלבים מוגבלים. מתרבות שיאות אחרות עד שהפכות לטבע עבירות לתיאבון וגורע מכך לפשעים בזדון. ועוד בתפקיד למוד במדת סמוכים אל הסיפא של הכתוב לפניו (משלי יט, ב) גם בלא-דעת נפש לא-טוב הסיפא נאץ ברגלים חוטא: לסיפא זאת יש בתורה שבעל-פה הסברים בתחומים אחרים. אפשר שבמדת סמוכים מלמד שהסיפא הנ"ל נגרמת מ-(משלי יט, א) אגלת אדם – מחפזון אשר תסלק דרכו כאשר רצוי מתינות.

[משך חכמה] (דב' הא' לב, טו) וינבל צור ישעתו. כי הטועים בעבודה זרה היו מכניסים דבריהם לאמר כי התורה כוונה לזה, עד שהשומעים אומרים אילו כיון זה הכותב חלילה המה דברי נבלה. לכן אמר על זה וינבל צור ישעתו, שהוא כאילו אומרים שהוא חלילה מדבר דברי נבלה. ונתקיים זה בכותבים ובמינים ובכל הטועים, השי' ישמרנו.